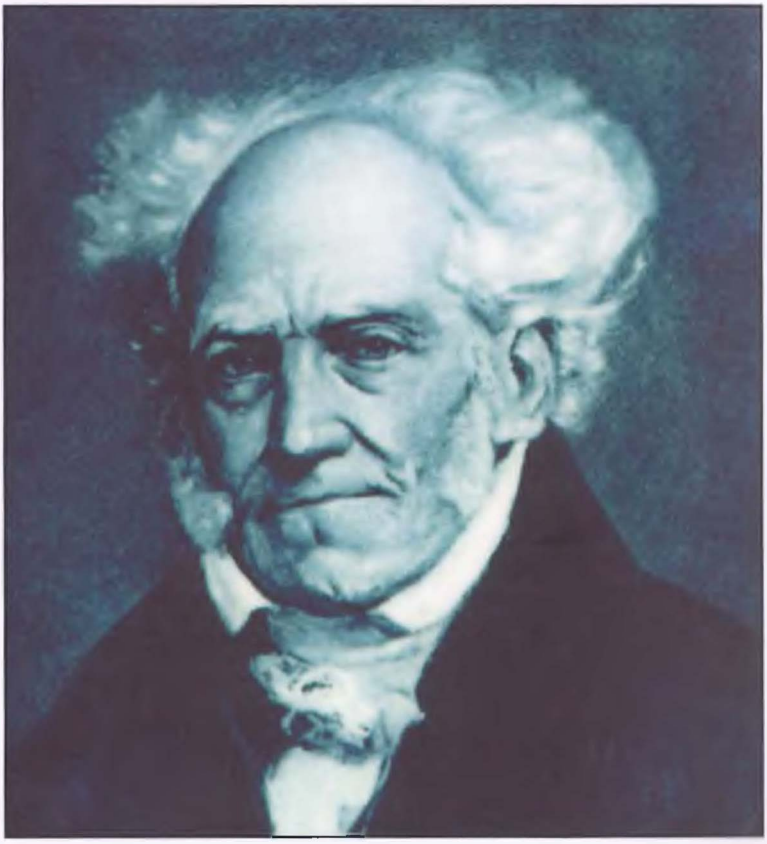
SCHOPENHAUER

CİNSEL AŞKIN METAFİZİĞİ

ROMAN ODA YAYINLARI

ISBN 978 - 975 - 385 - 382 - 8
Dizgi ve Düzenleme: Veysel Coşkun
Baskı: Kahraman Neşriyat Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 12084) Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad.
Atahan No: 34 K: 4 Bağcılar/İst. (0-212) 629 00 01
1. Basım Kasım 2010

ODA YAYINLARI TURİZM SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Tünel, Kumbaracı Yokuşu 61 Beyoğlu - İSTANBUL
Tel.: (0212) 252 07 63 - 252 87 53 Fax: (0212) 249 79 62
www.odayayinlari.com.tr.

24 Mart 2012
Fatih

ARTHUR SCHOPENHAUER

İngilizceden Çeviren:
ELİF YILDIRIM

CİNSEL AŞKIN METAFİZİĞİ

Evet zeki adamlar, çok okumuşlar, fazla bilgililer,
Kim bilirdi, kimin aklına gelirdi,
Nasıl, ne zaman ve nerede her şeyin bir eşi olacağını?
Neden âşık oldıklarını ve öpüştüklerini?
Evet mağrur bilgeler, söyleyin bana, neden?
Hem ne oldı bana o zaman?
Bulın ve söyleyin bana, nerede, nasıl, ne zaman?
Ve neden benim başıma geldi bu?

Bürger

Bu bölüm, dört bölüm arasında sonuncusudur ve bir ölçüde ikincil bir bütünsellik oluşturmaları nedeniyle, birbirleriyle olan değişik ve karşılıklı ilişkileri, benim onları hatırlatmak ve kendilerine atıfta bulunmak için araya girmemi gereksiz kılacak şekilde, dikkatli bir okuyucu tarafından derhal fark edilecektir.

Şairlerin, temelde cinsel aşkın tanımıyla ilgili olduklarını görmeye alışığız. Bir kural olarak, bu, ister Avrupalı ister Hintli sanatçılar tarafından kaleme alınmış, gerek komedi gerekse trajedi türünde, gerek romantik gerekse klasik döneme ait bütün eserlerin ana temasını teşkil eder. Bilhassa da, Avrupa'nın bütün medeni ülkelerinde, yüzyıllardır, toprağın verdiği meyveler kadar düzenli bir biçimde üretilmekte olan muazzam miktardaki roman ve öyküyü de buna dâhil edecek olursak, bu epik şiirin olduğu kadar lirik şiirin de hayli büyük bir kısmını meydana getirecektir. Bütün bu eserlerin ana temasına gelince, şu anda tartışmakta olduğumuz tutkunun, pek çok yöne çekilebilecek, kısa ve özlü ya da daha uzun tasvirlerinden başka bir şey değildirler. Bütün bu tasvirler arasında, *Romeo ve Juliet, Werther* ve *La Nouvelle Héloise* gibi eserler de, türünün en başarılı örnekleri sayılarak dünya çapında ölümsüz bir üne kavuşmuşlardır. Bütün bunlara karşın, La Roc-

hefoucauld, tutkulu âşkı, herkesin üzerinde konuştuğu fakat hiç kimsenin görmediği hayaletlerle bir tutarken ve Lichtenberg, *Über die Macht der Liebe* adlı denemesinde, tutkulu aşkın gerçekliği ve tabiliğini tartışmaya açıp inkâr ederken hayli büyük bir yanılgı içine düşmüşlerdir. Zira insan tabiatına yabancı ve ayrıca onunla beraber süreklilik göstermeyen dolayısıyla da onun sadece hayali bir karikatürü olan herhangi bir şeyin, gelmiş geçmiş bütün büyük şairler tarafından böylesine ateşli ve tutkulu bir biçimde tarif edilmesi ve insanlık tarafından hiç azalmayan bir ilgiyle kabul görmesi olanak dışıdır; zira sanatsal açıdan güzel olan bir şeyin herhangi bir gerçeklik içermemesi söz konusu değildir.

«*Rien ne beau que le vrai; le vrai seul est aimable.*»(1)

Boileau

Fakat gündelik hayat tarafından olmasa bile, bir kural olarak sadece canlı ancak yine de kontrol edilebilir eğilimlerin, belirli koşullar altında, yoğunluk açısından benzerlerinin ötesine geçebilecek bir tutku biçimini alabileceği de tecrübeyle sabittir. İşte o zaman bu tutkunun verdiği muazzam güç ve sebatla, bütün değerlendirmeler bir kenara bırakılır, bütün engellerin üstesinden gelinebilir; öyle ki, bu tutkunun tatmin edilebilmesi için hayat bile hiç tereddüt edilmeksizin riske atılır; eğer aşkı mutlak manada yok sayılacak olursa pazarlığa pey olarak kendi hayatını

(1) Yalnız hakikattir güzel olan; sadece odur sevilmeye değer.

ortaya koymaktan çekinilmez. *Wertherler* ve Jacobo Ortisler sadece kurgusal anlamda mevcut değildirler zira her geçen yıl, bize, Avrupa'da onlardan en az yarım düzinesinin yaşadığını göstermektedir: *sed ignotis perierunt mortibus illi*:(2)

Zira resmi kayıtların muharrirleri ile gazete muhabirlerinden başka onların çektiği ıstıraba tercüman olacak kimse yoktur. Zaten İngiliz ve Fransız muhabirlerinin okuyucuları da benim bu ifademin doğruluğuna şahitlik edeceklerdir. Böyle olmakla beraber, aynı tutkudan dolayı akıl hastanesine düşenlerin sayısı bunlardan da fazladır. Neticede, her yıl, içinde bulundukları dışsal koşulların zorlaması sonucu çözümü hayatlarına birlikte son vermekte bulan iki sevgilinin yer aldığı birkaç intihar vakasına rastlamaktayız. Fakat karşılıklı aşklarından emin olan ve en büyük mutluluğa bu aşkın yaşanmasıyla ulaşacaklarını ümit eden kişilerin nasıl olup da böyle aşırı yollara sapmaktan geri durmadıklarını ve bu uğurda her türden sıkıntı ve zorluğa katlanmaktansa kendi hayatlarıyla beraber tasavvur edebilecekleri başka her türden mutluluktan daha büyük olan bir mutluluktan vazgeçmeyi tercih ettikleri konusu, benim için hâlâ anlaşılmazlığını koruyor. Böyle olmakla beraber, bu tutkunun, hemen herkesin her gün karşılaştığı daha az şiddetli halleri ve evrelerine gelince, eğer yaşlı değilsek hemen hepimiz bunu yüreğimizde de hissetmekteyiz.

İşte bundan dolayı, aşk hakkında burada söylenenlerin zihnimizde canlandırdıklarından sonra bu konunun gerçekliğinden veya taşıdığı önemden şüp-

(2) Ne var ki kimse yoktu onların öldüğü ölümü bilen.

he duyamayız ve bu yüzden de şairlerin her zaman kendisine konu edindiği bu tema üzerine bir filozofun bir kez daha kafa yorduğunu merak etmek yerine, insanın hayatında böylesine önemli bir rol oynayan bu konunun şimdiye kadar filozoflar tarafından neredeyse bütünüyle göz ardı edilmesi ve bu konunun hâlâ ele alınıp işlenilebilecek bir malzeme olarak önümüzde durması karşısında şaşırmamız gerekir. Öyle ki, bu konuyla en fazla ilgili olan ve bu ilgisini de, özellikle *Symposion* ve *Phaidros*'ta en açık bir biçimde ortaya koyan Platon'un söyledikleri bile mitoslar, masallar ve latifeler alanıyla sınırlı kalmıştır ve filozof da büyük ölçüde de tek bir konuyla, Greklerin, genç erkeklere karşı duydukları aşkı ele almakla yetinmiştir. Rousseau'nun *Discours sur l'inégalité*(3) de ileri sürdüğü düşünce de yetersiz ve hatalıdır. Kant'ın Ueber des Gefühl des Schönen und Erhabenen(4) adlı denemesinin üçüncü bölümünde yaptığı açıklamalar da hayli yüzeyseldir ve onun meseleyi yeterince özümseyememiş olduğunu ortaya koyar niteliktedir ve bundan dolayı da yer yer hatalar içermektedir. Son olarak, Platner'in *Anthropology*'sinde (Sayfa 1347) konuyu ele alış şekli de herkes tarafından hayli sığ ve karamsar bulunmaktadır. Öte yandan, Spinoza'nın getirdiği tanımlama, okuyucuyu eğlendirmek adına, son derece naif ve çocuksu olmasından ötürü bahsedilmeye değer: *Amor est titillatio, concomitante idea causae externae*(5) dolayı-

(3) Eşitsizlik Üzerine Söylevler.
(4) *Güzellik ve Üstünlük Duygusu Üzerine.*
(5) Aşk, bir dış sebebin taavvuru biçiminde ortaya çıkan bir iç ürpermesidir.

sıyla, kendilerinden yararlanacağım veya karşı çıkıp ileri sürdükleri savları çürütebileceğim seleflerim yok benim; beni, nesnel davranmaya zorlayan konunun kendisidir ve kendiliğinden, benim dünya üzerine olan fikir ve tasavvurumla birleşmiştir. Üstelik bizzat bu aynı tutku tarafından idare edilen ve dolayısıyla da duygularının aşırılığını en yüce ve en ruhani bir biçimde ifade etmeye çalışan insanlardan gelecek bir onaylama da, bekleyeceğim en son şeydir. Zira benim görüşüm, temeli itibarıyla, onlara, her ne kadar metafiziksel hatta transendental (aşkın) olsa bile fazlasıyla fiziksel, fazlasıyla maddi görünecektir. Bu arada, bugün, onlara, madrigaller, soneler yazmaları için esin veren şeyin, on sekiz yıl önce doğmuş olsaydı şayet, kendileri tarafından neredeyse tamamen göz ardı edileceğini de düşünebilirler.

Zira ne kadar yüksek ve ulvi görünürse görünsün, kökenini sadece cinsel itkide bulan aşk, aslında, bu itkinin, biraz daha belirli, özelleşmiş ve aslında, dar anlamda biraz daha bireyselleşmiş biçiminden başka bir şey değildir. Eğer, bunu aklımızdan çıkarmaksızın, bütün evreleri ve küçük farklılıklarıyla cinsel aşkın sadece kurgusal eserlerde ve sahne performanslarında değil hayvan sevgisinin hemen yanı başında, bütün güdüler arasında en güçlü ve en etkini olarak kendini gösterdiği gerçek dünyada da önemli bir rol oynadığını; eğer onun, sürekli bütün güçlerin yetenekleri ve düşüncelerinin yarısını işgal ettiğini ve insan çabalarının neredeyse tamamının nihai hedefi olduğunu, en önemli işleri ters bir biçimde etkileyip en ciddi meşguliyetleri saat başı rahatsız ettiğini ve kimi zaman en büyük zihinleri dahi yoldan

çıkarıp çılgına çevirdiğini, devlet adamlarının önemli işlerini ve bilim adamlarının çalışmalarını sekteye uğratmaktan çekinmediğini, aşk mektuplarının ve saç lülelerinin nasıl olup da devlet adamlarının evrak çantalarının ve filozofların el yazmalarının arasına sıkıştırılmasını sağladığını ve ayrıca bir o kadar da en karmaşık ve uğursuz işleri hazırlayıp planladığını, en değerli ilişkileri yok edip en güçlü bağları koparmayı bildiğini, hayatın, sağlığın, servetin, mevkiin, mutluluğun zaman zaman onun uğruna feda edildiğini, daha önceleri ve dürüst ve saygın olan insanların bütün vicdanını, bilincini alıp götürdüğünü, şimdiye kadar sadık ve vefalı olan insanları hain yaptığını ve bütün bunlardan dolayı da bütün amacı önüne çıkan her şeyi yıkmak, karıştırmak ve alt üst etmek olan bir şeytan biçiminde göründüğünü düşünecek olursak: Evet eğer bütün bunlar dikkate alınacak olursa o zaman şu soruları sormaya hakkımız olacaktır: Ne içindir bütün bu gürültü ve karmaşa? Bütün bu koşuşturma, yaygara, sıkıntı ve uğraşı neye yarayacak? Sorun, sadece her Jack'in, kendi Jill'ini bulmasından ibaret değil midir? Böylesine önemsiz bir oyun, neden bu kadar önemli bir role soyunuyor ve insanın son derece iyi bir biçimde düzenlenmiş yaşamına neden durmamacasına karmaşa ve rahatsızlık sokuyor. Fakat tuttuğu yoldan dönmeyen azimli bir araştırmacıya hakikatin ruhu ağır ağır gözlerinin önüne serecektir gerçeği. Burada söz konusu olan sorun hiç de önemsiz bir konu değildir; aksine taşıdığı önem, gösterilen ciddiyet ve çabaların büyüklüğü ile kusursuz bir uyum içindedir. İster trajik isterse komik bir anlam içersin her türden aşk ilişkisi,

aslında, bir insanın hayatındaki diğer bütün amaçlardan daha büyük bir öneme sahiptir bu yüzden de peşinde koşulurken gösterilen derin ciddiyeti tam anlamıyla hak eder. Doğrusunu söylemek gerekirse, aşkın belirlediği şey, tamamıyla, *bir sonraki neslin oluşturulması işidir.* Oynayacağımız rol sona erip de dışarı çıktığımızda sahneye girecek olan *dramatis personae*nin, hem varlıkları hem de tabiatları işte bu son derece önemsiz aşk ilişkileri tarafından belirlenir. Nasıl ki, gelecek insanların varlığı, *existentia*sı tamamıyla bizim cinsel güdülerimiz tarafından belirleniyorsa, gerçek doğaları, *essentia*ları da bu güdünün doyurulması için birey tarafından yapılan seçimle yani cinsel aşkla belirlenir ve böylece de her bakımdan geri dönülmez bir biçimde saptanmış olur. Sorunun anahtarı da, buradadır işte. Aşkın en ufak ilgiden en yoğun tutkuya kadar çeşitli derecelerini tahlil edecek olursak onu daha eksiksiz bir biçimde anlamış oluruz. Ve o zaman da bu derecelerdeki farklılığın, kendi yaptığımız seçimin bireysellik derecesinden kaynaklandığını görürüz.

Şimdiki neslin aşk ilişkilerinin tümü, bir bütün olarak ele alındığında, bundan dolayı insanlık için bir *meditatio compositionis generationis futurae, e qua iterum pendent innumerae generationes*'tir.(6)

Aşkın taşıdığı bu büyük önem de işte bu yüzden, diğer bütün konularda olduğu gibi *bireysel* bir refah veya keder sorunu değildir, insan soyunun gelecekteki var oluşunu ve özel tabiatını güvence altına al-

(6) İçinden sayısız kuşağın çıkacağı gelecek neslin terkibi üzerine düşünme.

malıdır. İşte bu yüzdendir ki, bireysel irade, daha yüksek bir boyutta, türlerin iradesi olarak ortaya çıkmaktadır; aşk ilişkilerine bu dokunaklı ve ulvi anlamı veren ve en büyük coşkularını ve sıkıntılarını, şairlerin yüzyıllardır bıkıp usanmaksızın sayısız örneğini sergileyerek dile getirmeye çalıştıkları heyecanları yücelten de budur. Bugüne kadar, hiçbir konu, insanlar üzerinde, aşkın uyandırdığı ilgiyi uyandıramamıştır. Zira sadece türün refahı ve sıkıntısı ilgilendirmektedir onu ve sadece bireyin mutluluğu ilgilendirmekte olan geri kalan her şey ile olan bağıntısı sert bir cismin yüzeyi ile olan ilişkisinden daha fazla değildir. İçinde aşk motifi bulunmayan bir drama ilgi göstermemizin güçlüğünün nedeni de budur işte; öte yandan bu konu, günlük olarak ne kadar çok kullanılırsa kullanılsın asla bitip tükenmeyecektir.

Karşıcinsten belirli bir bireye yönelmeksizin kendini bireyin bilincindeki cinsellik güdüsü olarak ortaya koyan şey de, aslında, bu olgudan ayrı olarak yalnızca yaşama istemidir. Fakat insanın bilincinde, özellikle belirli bir bireye yönelmiş cinsel güdü olarak ortaya çıkan şey de, aslında kendi başına, belirli bir birey olarak yaşama isteminden başka bir şey değildir. Şimdi bu durumda, her ne kadar kişisel bir ihtiyaç olsa da, cinsel güdü, nesnel bir hayranlık maskesine bürünmeyi kusursuz bir biçimde başarmayı çok iyi bilir ve bilincimizi yanıltır. Zira tabiat kendi amaçlarını gerçekleştirmek için böylesi hilelere gereksinim duymaktadır. Fakat aşka tutulan bir kimsenin hayranlığı, ne kadar nesnel ve yüce görünürse görünsün sadece belirli bir karaktere sahip bir bireyi dünyaya getirmektir. Bu gerçek, asıl gereksinim du-

yulan şeyin, belki de karşılıklı bir etkileşim olmayıp sadece sahiplenme, yani fiziksel zevk olması olgusuyla doğrulanır. Sahiplenme olmaksızın aşkının karşılık gördüğünü bilmek, işte bu yüzden hiçbir biçimde teselli etmez insanı. Aslında, böyle bir durumla karşı karşıya kalan pek çok insan canına kıyma yolunu seçecektir. Öte yandan derin bir aşkla seven fakat aşkına karşılık bulamayan bir insanı sevdiğine sahip olmak, yani fiziksel zevk avutabilir. Zoraki evlilikler ve baştan çıkarma vakaları da bu olguyu destekler niteliktedir zira aşkı karşılık görmeyen bir insan çoğu kez, bir kadına –her ne kadar o hoşlanmıyorsa bile– onun teveccühünü kazanabilmek için güzel hediyeler sunmakla veya başka fedakârlıklarda bulunmakla teselli bulabilir, ancak pek çok tecavüz vakasının altında yatan da yine aynı nedendir. Bütün bir aşk hikâyesinin amacı, her ne kadar ilgili taraflar bunun bilincinde olmasa da, belirli bir varlığın dünyaya getirilebilmesidir ve bu amaca ulaşmak için kullanılan yöntemler ve ona nasıl ulaşıldığı ikincil derecede önem taşır. Bu konuda yüce duygulara ve gelişmiş bir duyarlılığa sahip olanlar, bilhassa hâlen bu tutkunun kıskacında olanlar, benim ileri sürdüğüm iddianın kaba gerçekçiliğini ne kadar canla başla çürütmeye çalışırlarsa çalışsınlar, hiçbir önemi yoktur bunun, yanlış yoldadırlar. Zira gelecek kuşakların bireyselliğini tespit etme hedefi, onların taşkın duyguları ve sabun köpüğü kadar önemsiz tinselliğinden çok daha üstün çok daha yüce bir hedef değil midir? Gerçekten de, bütün dünyevi amaçlar arasında bundan daha büyüğü ve daha önemlisi var mıdır acaba? Sadece bizim tutkulu aşkı ne kadar derinden hisset-

tiğimizle, onun ortaya çıkışındaki ciddiyetle ve onun alanı içerisine giren ufak tefek pek çok şeye bizim atfettiğimiz önemle ilişkilidir bu. Sadece *bu* hedefi gerçek bir hedef olarak gördüğümüz sürece sevdiğimiz varlığa ulaşabilmek için karşılaşılan güçlükler, katlanılan sonsuz eziyetler ve sıkıntılar konuya uygun görünecek hale gelir. Zira verilen bütün bu mücadeleler ve sarf edilen gayretler vasıtasıyla kendisini hayata zorlayan, olanca ferdi belirlenimi içindeki gelecek nesildir.

Aslında aşk adı verilen cinsel dürtünün doyurulması için yapılan uzak görüşlü, kesin ve kaprisli seçimde kıpırdanan da gelecek neslin kendisidir zaten. İki sevgilinin birbirlerine karşı giderek artan bağlılığı, gerçekte, kendi içinde, yeni bir bireyin, onların meydana getirebilecekleri ve arzu ettikleri bir bireyin yaşama istemidir; onların arzu dolu bakışlarının buluşmasında yeni bir varlığın hayat kıvılcımı tutuşur, kendisini, geleceğin, iyi teşekkül etmiş ve uyumlu bir bireyi olarak ortaya koyar. Sevgililer gerçek bir birleşmenin ve yeni bir varlığı vücuda getirmenin özlemini duyarlar hayatlarının geri kalan kısmını bu şekilde geçirmeyi arzu ederler ve bu arzu da meydana getirdikleri çocuğun benliğinde karşılık bulur. Her iki ebeveyn tarafından çocuğa aktarılan bütün nitelikler tek bir varlıkta, yaşar, toplanır ve birleşir. Aksine eğer bir erkek ve bir kadının karşılıklı, sürekli ve kararlı olarak birbirlerinden hoşlanmaz ise bu durum, onların meydana getirecekleri çocuğun, kötü bir biçimde meydana gelmiş, uyumsuz ve mutsuz bir varlık olacağının tüm dünyaya duyurulmasıdır. İşte bu nedenden dolayıdır ki, *Calderon*'un o korkunç Semira-

mis'i[7] havvanın kızı olarak adlandırmasına rağmen sonra da, kocanın katledilmesinin takip ettiği tecavüzün ürünü olarak sunmasının altında hayli derin bir anlam yatmaktadır. Fakat karşıt cinslerden iki bireyi böylesine büyük bir güçle ve özel bir biçimde birbirine yaklaştıran şey de bütün türlerde kendini gösteren ve ebeveynleri olacakları varlıkta kendi hedefleriyle örtüşen gerçek doğanın bir nesnesi olarak varlık göstereceğini önceden haber veren de bu yaşama istemidir. İşte bundan dolayıdır ki, bu yeni varlık, babasının iradesine veya karakterine, annesinin zekâsına ve her ikisinin beden yapısına sahip olacaktır. Fakat bu yeni varlık, kural olarak, melez canlılar yetiştirilirken hayvanlar için de geçerli olan döllenme kanununa göre görünüm bakımından daha çok babasına, endam bakımından da annesine benzeyecektir ve bu kanunun temeli de ceninin büyüklük bakımından rahme uyum sağlaması gerekliliğine dayanmaktadır. İki sevgilinin birbirlerine karşı duydukları gayet özel ve bireysel tutku, her bir kişinin kendine has ve özel bireyselliği kadar anlaşılmaz bir durumdur zira bu durum, karakter bakımından bir o kadar ferdi ve sıra dışıdır, aslında, temel olarak bu iki kişi, tek ve aynı varlıktır, birincisinin *dolaylı yoldan ima ettiğini* ikincisi *açıkça ortaya koymaktadır* çünkü. Ebeveynlerin birbirlerini sevmeye başladıkları –çok yerinde bir İngilizce deyimin ifade ettiği gibi *to fancy each other*[8] an, yeni bir bireyin oluşumun en ilk aşaması, onun hayatının gerçek *punctum salien-*

(7) Yunan mitolojisinde efsanevi Babil kraliçesi.
(8) Birbirlerini gözlerine kestirdikleri.

te[9]si olarak görülmelidir ve daha önce de belirttiğim gibi onların arzu dolu bakışlarının karşılaştığı ve birbirine kenetlendiği yerde yeni bir varlığın, elbette diğer bütün tohumlar gibi çoğunlukla ayaklar altında çiğnenen ilk tohumu atılmış olur. Bu yeni birey, bir ölçüde yeni (Platonik) bir fikirdir ve tıpkı diğer bütün fikirler gibi bir olgu haline gelebilmek için en büyük gayretle mücadele ederken bu amaçla, nedensellik kanunun hepsinin arasında paylaştırdığı maddeyi, arzulu bir biçimde yakalarlarsa insanın bireyselliğinin bu özel fikri de, bu olguyu gerçek kılmak için büyük bir gayret ve ciddiyetle mücadele eder. Bu gayret ve ciddiyet de, tamamıyla, bu iki müstakbel ebeveynin birbirlerine karşı duydukları tutkudan ibarettir. Bu tutkunun çeşitli dereceleri vardır ki, bu iki aşırı uçtaki hali de, Greklerin söylediği şekliyle, «Aphrodit pandemoz ve oyrania» olarak tanımlanabilir fakat temelde, her yerde aynıdır öte yandan da, ne kadar güçlü bir biçimde hissedilirse, o ölçüde *bireyselleşmiş* olacaktır; bir başka deyişle sevilen kişi, âşığının kendi bireyselliği tarafından belirlenmiş arzusunu ve ihtiyaçlarını tatmin etmek için kendi nitelikleri ve rolleri açısından ne derece müstesna bir biçimde uygunsa o kadar da güçlü olacaktır. Araştırmamızı daha ileri götürecek olursak burada söz konusu olan şeyi daha net bir biçimde anlayabiliriz. Bu anlamda, her türden aşk eğilimi, doğrudan doğruya sağlık, güzellik ve güçlülükle dolayısıyla da gençlik ile ilgilidir, zira irade, her şeyden önce, her türlü bireyselliğin temeli olarak insan türünün kendine has özelliklerini

(9) Kaynak, çıkış noktası.

ortaya koymak için mücadele edecektir. Günlük kur yapma (Aphrodite pandemoz (sıradan aşk) bundan daha ileri gitmez. Sonra, bütün bunlara, ileride bütün detaylarıyla ele alıp tek tek inceleyeceğimiz daha özel birtakım talepler eklenir kişi herhangi bir tatmin edilme olasılığı ortaya çıkarsa tutkunun şiddeti de aratacaktır. Böyle olmakla beraber, bu tutkunun en yoğun hali, iki bireyin her iki bireyin birbirlerine karşı olan uygunluğundan ileri gelir. Dolayısıyla, irade yani babanın karakteri ile annenin zekâsının meydana getirdiği bütün genel olarak yaşama isteminin ki, bu bütün türlerde kendini ortaya koyar, arzu duyduğu bireyin bütün eksikliklerini giderir. Bu arzu, iradenin büyüklüğü ile aynı orandadır ve bu yüzden de ölümlü bir kalbe sığmayacak kadar büyüktür, dürtüleri de benzer şekilde, kişinin aklının sınırlarının ötesine geçer. Gerçek ve büyük bir tutkunun ruhu da buradadır işte. Bu yüzden de, iki bireyin, daha sonra bahsedilecek olan pek çok bakımdan birbirleriyle karşılıklı uygunluğu ne kadar kusursuz ise birbirlerine karşı duydukları tutkunun da o oranda güçlü olduğu kanıtlanmış olacaktır. Birbiriyle tamamen aynı iki birey mevcut olmadığından, belirli bir kadının tek bir belirli erkeğe en kusursuz biçimde karşılık gelmesi gerekir –Bu denklikte, doğacak çocuk, her zaman ön planda tutulur. Gerçekten tutkulu bir aşk da bu iki kişinin kazara bir araya gelmesi kadar nadir görülen bir şeydir. Böyle olmakla birlikte, hepimiz, gerçek bir tutkulu aşkın mümkün olduğuna inandığımız için, şairlerin bunu eserlerinde neden dile getirdikleri konusu bizim için son derece anlaşılır bir şeydir. Sadece âşık insanın tutkusu gerçekte doğacak çocuğa ve

onun niteliklerinin kestirilmesine yöneldiğinde ve bu tutkunun bütün özü de burada yattığından eğer orta-da yaradılışları, kişilikleri ve zihinsel eğilimleri açısından bir uyum varsa, farklı cinsiyetlerden iki genç ve güzel insan arasında, içine cinsel aşkın hiçbir biçimde karışmadığı bir dostluk kurulabilir aslında duruma cinsel aşk açısından bakıldığında, aralarında belirgin bir isteksizliğin var olması bile mümkündür. Bu durumun nedeni de onlardan meydana gelecek olan çocuğun zihinsel veya bedensel nitelikler açısından uyumsuz olması olasılığıdır kısacası. Çocuğun varlığı ve doğası bütün türlere kendini gösterdiği şekliyle yaşama isteminin amaçlarıyla uyum içinde olmayacaktır. Aksi halde, yaradılış, kişilik ve zihinsel eğilim arasındaki farklılıkların olduğu ve arada bu durumdan ileri gelen bir hoşnutsuzluk hatta düşmanlığın bulunduğu hallerde bile yine de bir cinsel aşkın doğup varlığını sürdürmesi bile mümkündür. Ama bütün bunlara gözümüzü kapatıp bir evlilik gerçekleştirirsek bu, son derece mutsuz bir evlilik olacaktır.

Şimdi ele aldığımız bu konuyu biraz daha ayrıntılı bir biçimde inceleyelim. Bencillik, genellikle her bireyin kişiliğinde öylesine derinlere kök salmış bir niteliktir ki, bir bireyi harekete geçirmek için kesin olarak sadece bencilce amaçlara güvenilebilir. Elbette birey üzerinde türün onun üzerinde geçici bireyselliğin kendisinden daha öncelikli, daha büyük ve daha mahrem bir iddiasının bulunduğu doğrudur. Yine de, bireyin etkin olması hatta türünün var olması ve devamlılığını sürdürmesi adına fedakârlıklarda bulunması durumunda, bu konunun taşıdığı önem, bireyin

zekâsı açısından kendi kendisini yaratacağı etkiyle mütenasip ölçüde anlaşılabilir kılmaya yetmeyecektir zira o esas itibarıyla bireysel amaçları gözetmek için teşekkül etmiştir.

Dolayısıyla tabiat amaçlarına ulaşabilmek için bireyin içine belirli bir *hezeyanın* tohumlarını eker ve bu yolla da, gerçekte sadece türün yararına olduğu halde ona bunu, sanki kendi yararınaymış gibi gösterir böylece birey türünün çıkarlarına hizmet edebilecektir oysaki aslında kendi çıkarlarına hizmet ettiği hezeyanı içindedir. Bu süreç içerisinde, o, önünde alınıp duran ama sonra derhal ortadan kaybolan ve bir güdü olarak gerçekliğin yerini alan bir *chimera*(10). Bu *hezeyan*, bir *içgüdüdür*. Pek çok durumda, bu içgüdü, iradeyi *onun* çıkarına olan şeyin hizmetine veren *türe* özgü bir sezgi olarak görülebilir. Zira bu durumda, her şeye karşın irade bireyselleşmiş durumdadır ve *türün* algısının kendisine sunduğu şeyi, *bireyin* algısıyla kavrayabileceği şekilde aldatılmalıdır. Böylece kendisinin bireysel amaçların peşinde olduğunu düşünür oysaki gerçekte tamamıyla genel niteliklerin amaçların peşindedir. Burada, genel sözcüğün, en dar anlamıyla kullanmaktayım. Bu içgüdünün harici tezahürü, en iyi şekilde en önemli rolü oynadığı hayvanlarda gözleriz fakat içsel olan her şey gibi onun da içsel sürecini sadece kendi kendimizden bilebiliriz. İnsanın daha doğar doğmaz annesinin memesini arayıp bulduğunda herhangi bir içgüdüye sahip olmasının pek de olası görünmediği ya

(10) Başı aslan, bedeni keçi ve kuyruğu yılandan olan ve ateş soluyan dişi mitolojik canavar.

da olsa bile her halükârda ancak yetecek kadar içgüdüye sahip olduğunun düşünüldüğü doğrudur. Fakat insan, aslında, son derece kesin, farklı ve gerçekten karmaşık bir içgüdüye yani cinsel güdüsünün tatmini için bir başka bireyin hem böylesine girift ve ciddi hem de böylesine keyfi seçimine dönük bir içgüdüye sahiptir. Bu diğer bireyin güzelliği veya çirkinliğinin, ulaşılacak tatminle yani bu tatminin bireyin acilen giderilmesi gereken ihtiyacına dayanan şehevi bir zevk olduğu kadarıyla, en ufak bir ilişkisi kesinlikle bulunmamaktadır. Ne var ki, gerek böylesine gayretle ve azimle peşine düşülen bu güzellik veya çirkinliğe bakışın gerekse onun gerekli kıldığı özenli seçimin her ne kadar o, böyle olduğunu sansa da seçicinin kendisiyle hiçbir ilişkisinin bulunmadığı açıkça bellidir, burada gerçek maksat ve amaç, üretilecek şey olan çocuktur, zira onunla türünün mümkün olan en saf ve kusursuz örneği elde edilmiş olacaktır. Söz gelimi, insan biçiminin yozlaşmasının değişik evreleri binlerce fiziksel kazanın ve ahlaki suçların neticesidir. Yine de insan biçiminin hakiki tipi bütün parçaları bakımından daima onarılır ve bu da genellikle cinsel itkiye yönelmiş olan güzellik duygusunun kılavuzluğunda ve bu itki tiksinti verici bir gereklilik haline dönüşmeksizin gerçekleşir. İşte bundan dolayıdır ki, bütün insanlar, öncelikle ve kesinlikle en güzel olanları bir başka deyişle türün karakterinin en saf ve güçlü biçimde ortaya çıktığı kişileri tercih edecektir. Fakat ikincil olarak da özellikle kendisinin eksikliğini duyduğu mükemmeliyetleri arzu edecek hatta kendisininkilerin zıddı olan kusurları güzel bulacaktır. Bu sebepten dolayıdır ki, örneğin, kısa boylu erkekler,

uzun boylu kadınların peşinde koşacak, sarışın insanlar esmerlerden hoşlanacaktır. Güzelliği, kendisine uygun bir kadın gördüğünde, erkeği etkisi altına alan ve ona bu kadınla birleşmenin yaşanabilecek mutlulukların en büyüğü olduğunu düşündüren bu aldatıcı coşkunluk, *türün duyuşu*ndan başka bir şey değildir. Bu duyuş, aynı olanın belirgin biçimde dışa aksetmiş özelliğini görüp onu bu bireyle sürdürmeyi arzu eder. Türlerin karakteristiğinin korunması işi de, güzel olana karşı bu kararlı yönelişe dayanır ve bu yüzden de böylesine büyük bir güce sahiptir.

Bunun içinde barındırdığı düşünceleri, ileriki aşamalarda daha etraflı olarak irdeleyeceğiz. İşte bundan dolayıdır ki, burada, gerçek anlamda erkeği yönlendiren şey, türün en iyisine yönelme içgüdüsü oysaki erkeğin kendisi sadece kendi zevkini en yüksek düzeye çıkarmanın peşinde olduğunu düşünmektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse, biz, burada, olduğu gibi, bireyi daima, türü için iyi olanı elde etmek için harekete geçiren *bütün* içgüdülerin içsel doğasına yönelik yol gösterici bir açıklamasını bulmaktayız. Zira bir böceğin, özel bir çiçeği veya meyveyi veya pisliği veya eti ya da tıpkı, tırtır sineğinin kendi yumurtalarını başka bir yere değil de *sadece* oraya bırakabilmek için bir başka böceğin larvasını ararken gösterdiği özen ve onu korumak için ne zahmetten ne de tehlikeden çekinmesinin, bir erkeğin kendi cinsel ihtiyaçlarını tatmin etmek için kişisel olarak, bilhassa nitelikleri kendisine cazip gelen bir kadını seçerken gösterdiği özenle çok benzeştiği açıkça bellidir. Seçtiği kadın için öylesine büyük bir gayret ve canlılıkla mücadele eder ki bu amaca ulaşmak

için çoğu kez, sahip olduğu bütün mantık duygusunu hiçe sayarak kendi mutluluğunu, aptalca bir evlilikle, kendisine çok pahalıya oturan, onuruna veya hayatına mal olan aşk maceralarıyla hatta tecavüz ve zina gibi kimi suçlarla feda eder, burada bütün amaç, kendi türüne, en uygun biçimde, bireyin kendisi için maliyeti ne olursa olsun tabiatın iradesiyle uyumlu bir biçimde hizmet etmektir. Bundan dolayıdır ki, içgüdü, her yerde, sanki bir amaç veya maksat kavramıyla uyum içindeymiş gibi görünen ama böyle bir kavramdan tamamıyla yoksun olan bir eylemdir. Tabiat, amacı, eylemde bulunan bireyin anlamaktan aciz veya onun peşinden gitmeye gönülsüz olduğu bir yere yerleştirir. İşte bundan dolayıdır, bir kural olarak içgüdü, sadece hayvanlara, özellikle de anlayışı en az ve en ilkel olanlarına verilmiştir ancak bir de neredeyse sadece şimdi burada tartışmakta olduğumuz olgu söz konusu olduğunda insanlara da verilmiştir, insanın burada güdülen amacı anlama yetisine sahip olduğu doğrudur fakat sonunda kendi bireysel mutluluğuna mal olsa bile onu takip etmesi için gereken şevk ve azimden de yoksundur. İşte bu yüzden, içgüdünün söz konusu olduğu bütün durumlarda olduğu gibi, hakikat, istemin yerine eyleme geçebilmek için bir yanılsama kılığına bürünecektir. Öyle davetkâr bir yanılsamadır ki, bu, bir erkeğin, diğerlerinin arasında, güzelliği kendisine çekici gelen bir kadının kollarında zevklerin en büyüğünü tadacağına inanmasına yol açacak veya *özellikle bir tek kişiye* yönelmiş olarak erkeği, o kadına sahip olmanın kendisine hudutsuz bir mutluluk vereceğine hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde ikna edecek-

tir. Dolayısıyla, erkek, kendi alacağı zevk için çaba harcayıp fedakârlıklarda bulunduğunu düşünürken aslında bütün bunları sadece, kendi türünün en uygun ve kusursuz örneğinin korunabilmesi için –eğer değilse– ancak bu ebeveynden dünyaya gelebilecek olan kişinin özel ve belirli bir kişinin dünyaya gelebilmesi için yapmaktadır.

Burada içgüdünün karakteri ve dolayısıyla bir amacın kavranılmasıyla uyum içindeymiş gibi görünen yine de böylesi bir kavrayıştan tamamıyla yoksun olan bir eylem o kadar kusursuz bir biçimde kendini göstermektedir ki, bu yanılsamanın peşi sıra sürüklenen kimse onu kendi başına yönlendiren asıl amaçtan yani üremeden tiksinir ve onu önlemeye çalışır. Neredeyse bütün gayrı meşru aşk ilişkilerinde söz konusu olan durum budur. Açıklanan konunun karakterine göre âşık olan herkes, nihayet elde ettiği zevkten sonra bu sıra dışı hayal kırıklığını tecrübe edecek ve bu kadar büyük bir özlemle ulaşılması başarının sıradan bir cinsel tatmin duygusundan öteye gitmemesi karşısında büyük bir şaşkınlık yaşayacak öyle ki, onun kendisinden fazlasıyla faydalandığını göremeyecektir. Bu arzunun onun sahip olduğu diğer bütün arzular karşısındaki durumu, türün fert dolayısıyla da sonsuz olanın sonlu olan karşısındaki durumu gibidir. Öte yandan, bu tatmin duygusu, sadece türün çıkarınadır ve türün isteminin etkisi altında, her türden fedakârlıkla ama hiç de kendisine ait olmayan amaca hizmet eden bireyin bilinç alanına giremeyecektir. İşte bundan dolayıdır ki, bu önemli iş başarıldıktan sonra, her âşık, kendi kendisinin oyuna getirilmiş hissedecektir. Türün bireyi al-

datması yolunda kullanılmış olan yanılsama ortadan kalkmıştır artık. İşte bundan dolayıdır ki, Platon, gayet net bir biçimde şöyle söylemiştir: «hdonh apanton alazonestaton»(11)

Bütün bunlar, hayvanların içgüdüleri ve mekanik eğilimlerine bir kez daha ışık tutmaktadır. Onlar da, hiç kuşkusuz, kendi zevkleri için çalışmakta olduklarını gösteren bir tür yanılsama ile aldanırlar; oysaki aslında, böylesine gayretkeş bir biçimde ve fedakârlıkla kendi türleri için çalışmaktadırlar. Kuşlar, yuvalarını, işte bunun için yaparlar, böcekler yumurtalarını bırakmak için en uygun yeri ararlar hatta kendi tüketimleri için uygun olmayan fakat gelecekteki larvalar için yiyecek olarak yumurtaların yanına yerleştirilmesi gereken avı dahi bulup avlarlar, arılar, eşekarıları ve karıncalar kendi ustalık isteyen yapılarını ve son derece karmaşık ekonomilerini oluşturmak için hiç durmadan çalışmaya eğilimlidirler. Hepsi de, hiç kuşkusuz, kendi türlerine yapılacak hizmeti, bencilce bir amaç kılığına sokarak maskeleyen bir yanılsamanın yol göstericiliğiyle hareket ederler. Belki de, bu, içgüdünün bütün tezahürlerinin kökünde yatan *içsel* veya nesnel sürece ilişkin kesin ve net bir fikir elde etmenin tek yoludur. Fakat dışsal veya nesnel olarak bakacak olursak büyük ölçüde içgüdü tarafından idare edilen hayvanlarda, bilhassa böceklerde, sinir düğümünün yani *öznel* sinir sisteminin *nesnel* veya beyinsel sinir sistemi üzerinde hâkimiyet sağladığını görürüz. Buradan hareketle, onların nesnel ve gerçek bir kavrayıştan ziyade, arzularını kamçılayan

(11) Hiçbir şey şehvet kadar kibirli değildir.

ve sinir düğümü sisteminin beynin üzerindeki etkisinden ileri gelen öznel tasavvurlarla hareket ettikleri sonucuna varılabilir. Bu da demektir ki, belli bir yanılsama tarafından yönlendirilmektedirler ve her türden içgüdü söz konusu olduğunda da izlenilecek süreç böyle olmak zorundadır. Bir önceki kadar güçlü olmasa da, insandaki içgüdülerin bir başka örneği olarak hamile kadınların kolaylıkla giderilemeyen iştahlarından bahsedeceğim. Bu, kimi zaman embriyonun beslenmesinin ona giden kanın özel veya belli bir değişime gereksinim duymasından ileri gelir gibi görünmektedir; oysa ki, böylesi bir değişimi meydana getiren yiyecek, hamile kadına, kendi kendini, şiddetli bir arzunun nesnesi, olarak sunmakta böylece de bir *yanılsama* ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, kadın, erkekten fazla bir içgüdüye daha sahiptir ve ondaki sinir düğümü sistemi de erkeğinkine oranla daha fazla gelişmiştir. Beynin insandaki büyük üstünlüğü, onun neden hayvanlara oranla daha az içgüdüye sahip olduğunu ve hatta bu birkaç içgüdünün bile onu kolaylıkla yanlış yola saptırabilmesini açıklar. İşte bundan dolayıdır ki, cinsel yönden tatmin olmak için yapılacak seçimde içgüdüsel olarak yol gösterici olan güzellik, eşcinsellik eğilimine dönüşecek şekilde yozlaştığı zaman yanlış yola sapmış demektir. Benzer şekilde, yumurtalarını içgüdüsel olarak çürümüş ete yerleştirmesi gereken kurt sineği (*Musca vomitoria)* onları çürüyen kokusuna aldandığı için *Arum dracunculus*un üzerine bırakır.

Bütün cinsel aşkın temelini oluşturan, mutlak bir biçimde üretilecek olan çocuğa yönelmiş olan bu içgüdü, daha detaylı bir analiz sonucu eksiksiz bir ke-

sinlik kazanacaktır; bu nedenle bu noktayı atlamamamız gerekir. Her şeyden önce, erkeğin tabiatı gereği aşkta kararsızlığa, kadının ise vefakârlığa eğilimli olduğunu belirtmek gerekir. Erkeğin aşkı, tatmin olduğu andan itibaren gözle görülür bir şekilde azalma eğilimine girer; neredeyse bütün kadınlar, ona, zaten sahip olduğu kadından daha çekici gelecektir, değişikliğe özlem duymaktadır. Öte yandan, kadının aşkı o andan itibaren artmaya başlar. Türün devamlılığını ve olabildiğince büyük bir artışı hedeflemiş olan doğanın güttüğü amacın bir sonucudur bu. Bir erkek bir yıl içinde, kolaylıkla yüzden fazla çocuk sahibi olabilir öte yandan, kadın kaç erkekle birlikte olursa olsun bir yıl içinde (çoğul doğumları saymazsak) ancak bir tek çocuk dünyaya getirebilecektir. İşte bu nedenden dolayıdır ki, erkek daima başka kadınların peşinde koşarken kadın tam tersine kesin olarak tek bir erkeğe bağlı kalır zira tabiat, onu, içgüdüsel olarak ve farkında olmaksızın gelecekte doğacak çocuğu bakıp koruyacak olan erkeği elinde tutmak için çaba göstermeye zorlar. Bu yüzdendir ki, evlilikte sadakat erkek için yapay, kadın içinse doğal bir şeydir ve bu yüzden, zina, kadın açısından, doğuracağı sonuçlardan ötürü nesne olarak gayri tabii olmasından ötürü de öznel olarak, erkek açısından olduğundan daha affedilmez bir durumdur.

Böyle olmakla beraber, karşı cinsten aldığımız zevkin, ne kadar nesnel görünürse görünsün yine de kılık değiştirmiş bir içgüdüden yani kendine has özelliklerini korumak için mücadele eden türün duygusundan ibaret olduğunu iyice açıklığa kavuşturmak ve kendimizi hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak

bir biçimde ikna edebilmek için bu zevk söz konusu olduğunda bize yol gösteren tam ve kusursuz bir biçimde araştırıp incelememiz şarttır. Her ne kadar felsefi bir çalışmada bunlardan bahsetmek tuhaf görünebilecekse de bu konuyu bütün detaylarıyla ele alıp işlemek zorundayız. Bu düşünceleri aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür: Doğrudan türün tipini ilgilendirenler yani güzellik, diğer fiziksel niteliklerle ilgili olanlar ve son olarak da, bütünüyle göreceli bir kavram olan ve iki bireyden birinin tek taraflı niteliklerinin ve sıra dışılıklarının karşısındakinin üstünlükleriyle zorunlu olarak ortadan kaldırılmasından ya da düzeltilmesinden ileri gelenler. Bunların hepsini teker teker ele alacağız.

Yaş konusu yaptığımız seçimlerde ve eğilimlerimizde bize yol gösteren temel faktörlerden biridir. Genel olarak ele alındığında, âdet görmenin başlamasından, âdetin kesildiği döneme kadar olan çağı ama özellikle de on sekiz ile yirmi sekiz yaş arasındaki kadınları tercih ederiz. Bu yaş aralığının dışındaki hiçbir kadın bize çekici gelmez; yaşlı yani artık âdet görmeyen bir kadın tiksintimizi uyandırır. Güzellik olmaksızın gençlik daima belli bir çekiciliğe sahiptir; gençlik olmaksızın güzellik ise hiçbir şeydir. Burada her ne kadar biz bilincinde olmasak da bize yol gösteren amacın, genel olarak üremenin devamlılığının mümkün kılınması olduğu açıkça bellidir. Bu yüzden her bir birey karşı cins üzerindeki çekiciliğini döllemek için uygun olan yaş aralığından çıktığı zaman kaybeder.

İkinci faktör, *sağlık*tır; ağır hastalıklar bizi sadece geçici olarak rahatsız eder, oysaki kronik hastalıklar,

hatta zafiyet bile bize itici gelir çünkü onların kalıtımsal olarak çocuklara da aktarılması ihtimal dahilinde olan bir şeydir.

Üçüncü faktör, iskelet veya kemik yapısıdır zira o, bir türün ayırt edici özelliğinin temel taşını oluşturur. Yaşlılık ve hastalıktan sonra, başka hiçbir şey, bizi deforme olmuş bir beden yapısından daha fazla uzaklaştırmaz hatta en güzel yüz bile bu yoksunluğu telafi edemez halbuki düzgün bir endama çirkin bir yüz eşlik etse bile sorgusuz sualsiz tercih edilecektir. Dahası biz, *kemik yapısının* her türden kusurlu gelişimine karşı fazlasıyla hassasiyet beslemekteyizdir. Sözgelimi, gelişmemiş, kısa boylu ve tıknaz bir siluet ve benzeri ya da sonradan meydana gelmiş bir kaza sonucu oluşmayan bir topallık hemen dikkatimizi çeker. Öte yandan çarpıcı güzellikte bir vücut yapısı her türden kusuru telafi ederek bizi cezp edecektir. Bunun yanında, ayakların küçüklüğüne işaret eden, onunla bağlantılı her şey bizim gözümüzde hayli yüksek bir değere sahiptir; bu bakış açısı da, ayakların büyüklüğünün türün temel ayırt edici özelliklerinden biri olmasından ileri gelir zira hiçbir hayvan, insanlarınki kadar küçük ayak bileklerine ve onunla beraber küçük ayak taraklarına sahip değildir bu da büyük ölçüde, onun dik yürüyor olmasıyla ilişkilendirilir zira insan ayakları üzerinde yürüyen bir varlıktır. İşte bundan dolayıdır ki, Jesus ben Sirach da (XXVI, 23; *Kraus*'un düzeltilmiş çevirisi uyarınca): «İnce bir vücuda ve güzel ayaklara sahip bir kadın gümüş bir kaidenin üzerine oturtulmuş altın bir sütun gibidir» demiştir. Ayrıca dişler de bizim gözümüzde önem taşımaktadır zira onlar da beslenme

için gereklidirler ve hepsinden önemlisi de kalıtım yoluyla çocuklara aktarılırlar. Dikkate aldığımız dördüncü husus, belli bir *et dolgunluğu*na sahip olmak, bir başka deyişle bitkisel işlevin, bedensel esnekliğin ağır basmasıdır zira bu özellik, ceninin yeterince, bol miktarda beslenebileceğine işaret etmektedir dolayısıyla aşırıya kaçan bir sıskalık bize son derece itici görünecektir. Ziyadesiyle dolgun göğüsler, erkekler üzerinde olağanüstü bir etkiye sahiptir zira kadının üreme işlevleriyle doğrudan ilişkilidirler, yeni doğmuş çocuğa yeterince bol besin temin edilmesine aracı olacaktır. Öte yandan, haddinden fazla şişman kadınlar da bize son derece itici gelecektir zira böylesi bir durum da, rahmin dumura uğramasına dolayısıyla kısırlığa işaret edecektir. Bu durum zihinsel olarak değil fakat içgüdüsel olarak bilinir. Dikkate alınacak son husus ise *yüz güzelliği*dir. Burada ilk olarak parçalar halinde yüzü oluşturan kemikler ele alınır. Öyle ki her şeyden önce güzel bir burun ilgimizi çeker kısa ve basık bir burun ise her şeyi bozar. Burnun hafifçe yukarı veya aşağı doğru eğik olması sayısız genç kızın hayatta mutlu olup olmayacağını belirlemiştir ve bu bakış açısı da son derece yerindedir zira burada tehlike altında olan şey, türün tipidir. Ağzın küçük olması, küçük bir üst çene kemiği, hayvanların ağızlarının tersine, insanın yüz ifadesinin karakteristiğinin belirlenmesinde temel alındığı için çok önemlidir. Düşük, tabiri caiz ise kesilmiş gibi duran bir çene, bilhassa iticidir zira *mentum prominulum*[12] kendi türümüzün karakteristik özellikleri ara-

(12) çıkık çene.

sında, en önemlilerden biridir. Son olarak güzel gözler ve alnın seçimlerimizde oynadığı rolü ele alacağız bunlar da çoğu kez, anneden miras alına ruhsal ve özellikle de zihinsel niteliklerle ilişkilendirilmektedir.

Öte yandan, eğilimleri ve yaptıkları seçimlerde, kendileri bilincinde olmaksızın, kadınların görüşlerini belirleyen faktörlere gelince, bunları doğru bir şekilde ve tam anlamıyla tespit edip değerlendirmemizin mümkün olamaması tabiidir. Genel anlamda, aşağıda açıklaması yapılan bakış açısını takip ettikleri ileri sürülebilir. Erkeklerde, genellikle otuz ile otuz beş yaş arasını tercih ederler ve bu yaşların gerçek anlamda insan güzelliğinin zirvesine erişilen gençlik çağına oranla üstünlük sağladığını düşünürler böyle düşünmelerinin sebebi, kendilerine yol gösteren şeyin beğenileri değil otuzlu yaşlarda, üreme gücünün doruğuna ulaşıldığının ayrımına varan içgüdüleri olmasıdır. Kadınlar, genellikle, güzellikle bilhassa yüz güzelliğiyle daha az ilgilidirler; çocuğa fiziki güzelliğini verme işini sadece kendileri üstlenmiş gibidirler. Onlara cazip gelen şey, temelde, bir erkeğin gücü ve bununla bağlantılı olarak cesaretidir; zira bu iki özellik, güçlü çocukların dünyaya getirilmesinin ve aynı zamanda kendileri için de cesur bir koruyucunun habercisidirler. Bir erkekteki, hangi tipten olursa olsun bütün bedensel kusurlar dünyaya getirilecek çocuk söz konusu olduğunda, ortadan kaldırılabilecektir zira çocuğu dünyaya getirecek olan kadının kendisi bu bakımlardan kusursuz hatta zıt yönde bunları gölgeleyebilecek denli mükemmel olabilir. Sadece biraz sonra dile getireceğimiz erkeğin cinsine has şu özel-

likler bu kuralın dışında tutulur zira çocuğa bu özellikleri annenin aktarması olanak dışıdır: Erkeksi bir kemik yapısı, geniş omuzlar, dar kalçalara, düzgün bacaklar, güçlü adaleler, cesaret, zekâ ve benzeri şeylerdir. Buradan çıkan sonuç ise, bir kadının çirkin bir erkeği pekâlâ da sevebileceği fakat erkeksi olmayan bir erkeği hiçbir zaman sevemeyecekleridir zira ondaki bu kusurları etkisiz kılmaları olanaksızdır.

Cinsel aşkın temelinde yatan ikinci tür etmenler ruhsal yani ruhsal niteliklerle ilgili olanlardır. Buradan, kadını cezbeden şeyin, genellikle, babadan oğla aktarılan ruhsal ya da kişisel özellikler olduğunu öğrenmekteyiz. Kadına çekici gelen şey, özellikle güçlü bir irade, kararlılık ve cesaret ile bunların yanında belki bir de dürüstlük ve temiz bir kalptir. Öte yandan, zihinsel niteliklerin, kadının üzerinde doğrudan veya içgüdüsel olarak herhangi bir gücü ve etkisi bulunmamaktadır ve bunun nedeni de sadece bunların babadan miras alınan nitelikler olmayışıdır. Anlayış yoksunluğu, kadınlar için bir sorun teşkil etmez aslında fevkalade bir zihinsel üstünlük hatta daha anormal görülerek kadınlar üzerinde arzu edilmeyen bir etki bile yaratabilir. İşte bu nedenden dolayı, kadınlar söz konusu olduğunda, çirkin, budala ve kaba erkeklerin, kültürlü, zeki ve kibar erkeklerden daha başarılı olmalarının örnekleriyle sık sık karşılaşırız. Aşk evlilikleri, büyük ölçüde, zihinsel yönden, birbirinden tamamıyla farklı tabiatlar arasında gerçekleşir; örneğin, kaba saba, dar görüşlü ama güçlü erkeklerle ziyadesiyle hassas, ince düşünceli, kültürlü, estetik duygusu gelişmiş kadınlar arasında veya erkeğin deha derecesine varacak bir zekâya ve engin

bir kültüre sahip olup da kadının kuş beyinli bir kadının arasında yaşanan evlilikler gibi:

Sic visum Veneri; cui placet impares
Formas atque animos sub juga aënea
Saevomittere cum joco(13)

Bunun sebebi, kadınların, burada zihinsel-fikri ele alışların değil, büsbütün farklı bir şeyin, içgüdülerin etkisi altında kalmalarıdır. Evlilikle elde edilmesi hedeflenen şey zihinsel yönden hoşça vakit geçirmek değil çocukların dünyaya getirilmesidir ve dolayısıyla burada söz konusu olan da kafaların değil kalplerin birleşmesidir. Sanki kadınlar, bir erkeğin zihinsel kapasitesine âşık olabilirlermiş gibi davranmak boş ve gülünç bir yaklaşım ya da yozlaşmış bir tabiatın mübalağası olacaktır. Öte yandan, bir erkeğin, kendi içgüdüsel aşkı söz konusu olduğunda, bir kadının *kişilik özelliklerinin* etkisi altında kalmayacaktır işte bundan ötürü, Shakespeare'nin, Dürer'in, Byron'un ve böyle daha pek çok kişinin de aralarında bulunduğu nice Sokrates, kendi Xanthippe'lerini bulmayı başarmışlardır. Fakat burada *zihinsel* niteliklerin etkisi altında kaldığımız da doğrudur, zira bu nitelikler de kalıtım yoluyla anneden miras alınmaktadır fakat yine de onların yaratacağı etki, temel hususlarla daha fazla ilgisi bulunan bundan dolayı da daha doğrudan bir etki olma niteliği taşıyan fiziksel güzelliğin etkisi-

(13) «İşte böyle sürükler adamı Venüs;
Ruh ve bedence birbirine denk olmayanları,
Götürür tunçtan boyunduruğa vurur
Ve sonra bir kenardan bakıp için için güler.»
Horatius, *Carmina* I, 33, 10.

nin yanında hayli önemsiz kalacaktır. Böyle olmakla beraber, bu etkinin yaşatacağı duygu veya kazandıracağı tecrübeden hareketle, annelerin kızlarına, erkekler tarafından çekici bulunmaları için, yabancı diller ve güzel sanatlar öğrettikleri görülmüştür. Bunu yaparak, tıpkı bir zorunluluk haline geldiğinde kalçaları ve göğüsleri destekledikleri gibi zekâyı da yapay yollardan desteklemeye çalışmış olurlar.

Fakat burada gözden kaçırılmaması gereken şey, sadece, gerçek *aşkı* doğuran bütünüyle içgüdüsel ve anlık çekicilikten bahsedilmekte olunduğudur. Fakat zeki ve kültürlü bir kadının, erkekteki zekâyı ve anlayışı takdir etmesi ve aynı şekilde bir erkeğin de akılcı bir biçimde düşünüp taşındıktan sonra karısı olacak kızın sahip olduğu karakteri sınava tabi tutup ona bir değer atfetmesi, burada ele almakta olduğumuz konunun bütünüyle dışındadır. Böyle şeyler, mantık temeline oturmuş bir evlilik için geçerlidir ve bizim konumuz olan tutku aşkıyla en küçük bir ilgisi dahi bulunmamaktadır.

Şimdiye kadar sadece *mutlak,* yani herkese uygulanabilecek faktörleri dikkate aldım. Şimdi de türün kusurlu olarak ortaya çıkmış olan örneğini düzeltmeyi seçicinin kendi benliğinde zaten taşımakta olduğu sapmaları onarmayı ve dolayısıyla da türün en arı biçimde yeniden ortaya koyuluşuna yapılacak bir geri dönüşü amaçladığı için son derece şahsi olan ve kişiden kişiye değişen *nispi* faktörleri ele alacağım. İşte bundan dolayıdır ki, bütün insanlar, kendilerinin yoksun oldukları özelliklere sahip kişileri severler. Bu *nispi* etmenlere dayalı olarak yapılan, yani kişinin şahsi yaradılışını göz önüne almak suretiy-

le yapılan seçim, sadece mutlak faktörler dikkate alınarak yapılan seçimden çok daha özel, kararlı ve kesindir. İşte bundan dolayıdır ki, kural olarak, gerçek bir tutku aşkının kökenini bu nispi etmenlerde aramak ve gerekir, mutlak etmenlerden kaynaklananlar ise aşkın ancak sıradan evreleri ve önemsiz eğilimleridir. İşte bundan dolayıdır ki, büyük tutkuları ateşleme eğiliminde olanlar, her zaman için, tam olarak kusursuz ve uyumlu bir güzelliğe sahip olan kadınlar değildirler. Zira böylesine gerçek bir tutku içeren eğilimin doğması için gereken şey, ancak kimyasal bir metafordan yararlanılarak açıklanabilir, yani iki kişinin birbirlerini nötralize etmeleri tıpkı alkali bir metal ile asidin yaptığı gibi nötr bir tuza dönüşmeleri gerekir. Bunun için gereken koşullar ise aşağıda açıklandığı gibidir.

Her şeyden önce, cins(ellik) taraflıdır. Bu tek yanlılık veya taraflılık bireylerden birinde, diğerine oranla daha yüksek bir derecede bulunur ve daha kararlı bir biçimde ortaya konur. Bundan dolayı bu tek yanlılık, her bir bireyde, karşı cinsten biri tarafından başkalarının yapabileceği bir biçimde bütünlenip nötralize edilebilir zira her birey, meydana gelecek olan, her zaman her şeyin kendine doğru kendiliğinden eğilim içine girdiği yeni bir bireyde insanlık tipini bütünleyebilmek için kendisininkine zıt bir tek yanlılığa gereksinim duymaktadır. Fizyolojistler, kadınlık ve erkekliğin sayısız derecesi bulunduğunu kabul etmişlerdir. Nitekim erkeklik tiksinti verici çift cinsiyetliliğe kadınlarda ise zarif bir androjenlik seviyesine yükselebilir. Her iki yanda da, her iki cinsin tam ortasında durduğu için ne birine ne de diğerine

ait olamayacak ve böylece de türün devamlılığını temin etmek için uygun bulunmayacak bireylerin bulunduğu tam hermafrodizm noktasına ulaşılabilir. Buradan çıkan sonuç şudur ki, burada incelemekte olduğumuz her iki bireyin birbirlerini nötralize etme konusu erkeğin, erkeksiliğinin belirli bir derecesinin kadının kadınsılığının belirli bir derecesine tam anlamıyla tekabül etmesi, onu karşılaması ve böylece de her iki bireyin tek yanlılığının karşılıklı olarak birbirini ortadan kaldırması gerekmektedir. Bundan dolayı da en erkeksi en kadınsı kadını arayacaktır ve *bunun karşıtı* da geçerlidir, bu durum tıpkı her bireyin, kendisiyle belli bir cinsellik derecesinde uyum gösterecek kişinin arayışı içinde olacaktır. Şimdiye kadar, iki insan arasında ortaya çıkması gereken ilişkinin hangi ölçüde mevcut bulunduğu onlar tarafından içgüdüsel olarak hissedilir ve diğer *nispi* faktörlerle beraber, aşkın daha üstün derecelerinin kökeninde yatar. Bundan dolayıdır ki, âşıklar, insana hayli dokunaklı gelecek biçimde ruhlarının birbirleriyle olan uyumundan bahsettikleri zaman meselenin özünü çoğu kez dünyaya getirilecek olan varlık ile onun kusursuzluğunun uyumu oluşturmaktadır. Üstelik böylesi bir uyumun onların, düğünün üzerinden çok geçmeden şiddetli bir uyumsuzluk halinde kendiliğinden çözülen ruhlarının uyumundan çok daha önemli olduğu da açıkça bellidir. Burada işin içine, her bireyin, kendi zayıflığını, kusurlarını ve kendi türünden sapmalarını, bunların dünyaya getirilecek olan çocukta da varlığını sürdürüp hatta daha da gelişerek anormallik derecesine varmalarını engellemek için, diğer birey vasıtasıyla ortadan kal-

dırmayı arzu ettiği gerçeğine dayanan daha ileri bir takım *nispi* faktörler de girmektedir. Bir erkek, kas gücü bakımından ne kadar zayıfsa o ölçüde gürbüz ve dayanıklı kadınların arayışı içinde olacaktır ve kadın da kendisi açısından aynı şeyi yapacaktır. Şimdi, kadınların, kas gücü açısından erkeklerden daha zayıf olmaları, tabii ve alışılagelmiş olduğundan bir kadın, kural olarak tercihini daha güçlü erkeklerden yana kullanacaktır. Ayrıca beden ölçüsü de tarafların tercihlerinde önemli rol oynayan bir faktördür. Kısa boylu erkekler, uzun boylu kadınlara karşı belirgin bir eğilim duyarlar ve *bu durumun tersi de geçerlidir;* gerçekten de, kısa boylu bir erkekteki uzun boylu kadın tercihi, eğer kendi babası uzun boylu bir erkek olup da sadece annesinin etkisi dolayısıyla kısa kalmışsa çok daha tutkulu olacaktır çünkü kendi babasından onun, damar sistemini ve büyük bir gövdeyi beslemeye yetecek enerjisini miras almıştır. Öte yandan, eğer baba ve büyükbaba kısa boyluysa, göstereceği eğilim, çok daha az kararlı olacaktır. Uzun boylu erkeklerin uzun boylu kadınlara itici gelmesinin kökünde ise tabiatın fazla uzun bir ırk yaratmamaya duyduğu eğilim yatar zira güçlü böyle bir anneden doğan bir çocuk, onun kendisine aktaracağı güçle, uzun süre yaşayamayacak kadar zayıf bünyeli olacaktır. Fakat belki de toplum içinde kendine daha iyi bir yer edinme arzusundan ötürü, kendisine uzun boylu bir koca seçecek olursa dünyaya gelecek çocukların onun bu budalalığının kefaretini ödeyecek olmaları bir kural gereğidir. Bundan başka, ten rengi de yapılacak seçimde hayli önemli rol oynayan bir faktördür. Sarışın insanlar ko-

yu esmer veya kumral kimseleri seçerler, oysaki esmer ve kumrallar, tercihlerini, çok nadir olarak sarışınlardan yana kullanırlar. Bunun nedeni de, açık renk saç ve mavi gözlerin, tıpkı beyaz renkli fareler hatta kır atlar gibi, ırktan neredeyse anormalliğe varan bir sapma oluşturmalarıdır. Bunlar, Avrupa'nın dışında, dünyanın hiçbir bölgesinin hatta kutuplar çevresinin bile yerli halkı değillerdir, onların İskandinavya'dan geldikleri açıkça bellidir. Yeri gelmişken, beyaz tenin, insan ırkı için tabii bir şey olmadığı, doğal olanın, tıpkı Hindu atalarımızınki gibi kahverengi veya siyah ten olduğu ve dolayısıyla da beyaz bir insanın hiçbir zaman köken itibarıyla tabiatın rahminden çıkmadığı, bu nedenden dolayı da beyaz ırk diye bir şeyin söz konusu olmayıp sık sık söyledikleri gibi beyaz tenli her insanın sonradan beyazlaştığı biçimindeki kendi görüşümü de ifade etmek istiyorum. Kendileri için tuhaf ve yabancı bir yer olan kuzeye doğru sürüldükçe, orada tıpkı uzak diyarlardan gelme egzotik bir bitki gibi ve tıpkı onlar gibi kışları sıcak bir yere gereksinim duyarak varlıklarını sürdürürlerken binlerce yıllık bir süreç içinde beyazlaşmışlardır. Bundan sadece dört yüz yıl önce göç etmiş Hint kökenli bir ırk olan Çingeneler, Hindulara özgü ten renginden bizimkine nasıl geçilmiş olduğunun bir örneğini ortaya koymaktadırlar. Bundan dolayıdır ki, cinsel aşkta, tabiat, bir prototip olarak koyu ten rengine ve kahverengi gözlere dönebilmek için mücadele verir fakat beyaz ten rengi her ne kadar Hinduların kahverengi tenini bizim için o kadar da itici kılıyor olmasa bile, beyaz ten rengi bizim için artık ikinci bir doğa biçimini almıştır.

Son olarak, her birey bir de vücudunun belirli kısımlarındaki kusurları ve aksaklıkları düzeltme arayışı içindedir ve kusuru ne kadar belirginse onu düzeltme yolundaki azmi de o kadar büyük olur. Bundan dolayıdır ki, ucu kalkık burunlular, gaga burunlulara, papağan suratlılara karşı ifade edilemeyecek bir sempati duyarlar; vücudun diğer kısımları için de aynı şey söz konusudur. Son derece ince ve uzun bir bedene ve bacaklara sahip olan insanlar, aşırı derecede kısa ve tıknaz kimselerin bedenlerinde bir güzellik bulma eğilimini dahi gösterebilirler. Karakterle ilgili faktörlerde de benzeri bir durum hüküm sürer; her birey, kendisininkine zıt bir karaktere sahip olan kişileri tercih edecektir. Ancak istenmeyen karakter özelliği ne kadar belirginse bunun tersi için duyulan istek de o derece şiddetlidir. Kendisi bazı bakımlardan kusursuz ise elbette ki bu yönden kusurlu olan bir kimseyi arayıp bulmayacak ve onu sevmeyecektir fakat onunla başka insanlardan daha kolay anlaşacaktır zira kendisi doğacak çocuğun bu yönden kusurlu olmamasını garanti altına almaktadır. Örneğin fazlasıyla beyaz tenli olan bir kimseye, sarımtırak bir ten rengine sahip olan bir kişi itici gelmez fakat teni sarımtırak olan bir kişi, bu göz kamaştırıcı beyazlığı, ilahi bir güzellik olarak niteleyecektir. Çok ender görülen bir erkeğin, son derece çirkin bir kadına âşık olması durumu, yukarıda tartışılmış olan cinsellik derecesinin kusursuz uyumunun yanında, kadının anormalliklerinin, tamamıyla erkeğin zıddı olup aynı zamanda kendi nitelikleriyle kusurlarını düzelttiği zaman görülebilir. Böylesi durumlarda aşk, en şiddetli seviyesine ulaşmıştır.

Bizim bir kadın bedeninin her bir parçasını dikkatle inceleyip hakkında bir hükme varırken takındığımız derin ciddiyet, tabii kadınlar açısından da aynı durum söz konusudur; hoşumuza gitmeye başlayan bir kadını incelerken gösterdiğimiz büyük titizlik, yaptığımız seçimlerdeki maymun iştahlılık, damadın gelini yakından incelerkenki büyük dikkati, herhangi bir hataya düşmemek için gösterdiği büyük özen, temel özelliklerdeki her aşırılık ya da noksanlığa atfettiği büyük önem; bütün bunlar, gözetilen amacın taşıdığı önemle tam bir uyum içindedir. Çünkü dünyaya getirilecek olan çocuk da bütün hayatı boyunca aynı özellikleri taşımak zorunda kalacaktır. Örneğin kadında hafif bir bel kemiği eğriliği varsa bu kusurun doğacak çocuğa bir kambur olarak aktarılması gayet mümkündür ve özellik için aynı şey söz konusudur. Elbette kimse, bütün bunların bilincinde değildir; aksine, hepimiz, bu güç ve özen isteyen seçimi kendi zevkimizi tatmin etmek için yaptığımızı düşünürüz (Fakat aslında, bununla hiçbir ilgisi yoktur). Aksine, o, bu seçimi, tamamıyla, kendi beden yapısının gerektirdikleri doğrultusunda (Bundan dolayı kendi kişiliğiyle uyum içinde olduğunu kabul etmemiz gerekir), kendi türünün çıkarını korumak için yapar; buradaki gizli misyon, türün tipinin saflığını mümkün olduğu ölçüde muhafaza etmektir.

Kişi, burada kendisi bilincinde olmaksızın, daha üstün olan bir şeyin, türün çıkarları doğrultusunda hareket eder; başka hiç önemsemeyeceği şeylere bu kadar büyük önem atfetmesinin nedeni de budur. Karşıt cinslerden iki genç insanın, ilk defa olarak karşılaştıklarında, birbirlerine bakışlarındaki derin ve bi-

linçsiz ciddiyette, birbirlerine fırlattıkları nüfuz edici ve inceleyici bakışlarda ve sahip oldukları çeşitli özelliklerin ve bedenlerinin her bir parçasının maruz kaldığı dikkatli yoklamalarda olağandışı ve özel bir şeyler vardır. Bu tetkik ve muayene, ikisinden ve onların sahip oldukları niteliklerin bir kombinasyonundan meydana gelmesi muhtemel yeni bireye ilişkin olarak bir t*ürün koruyucu ruhunun meditasyonun*dan (*Meditation of the genius of the species)* başka bir şey değildir. Birbirlerinden ve birbirlerine duydukları özlemden aldıkları karşılıklı zevkin derecesi, bu meditasyonun sonucuyla uyumlu bir şekilde ortaya çıkar. Bu arzu ve özlem ne kadar yoğun olursa olsun, daha önce dikkatlerden kaçmış yeni bir şeyin keşfedilmesiyle birlikte birdenbire tekrar sönebilir. Üreme yetisine sahip bütün insanlarda, türlerin dehası, dünyaya gelecek insan soyunu düşünmektedir. Bu insan soyunun yaradılışı, Cupid'in uğraştığı önemli bir iştir, o durmaksızın faaliyet halindedir, aklı her zaman meşguldür, her zaman gelecekle ilgili düşünüp durur. Onun, türü ve gelecek bütün nesilleri ilgilendiren bu büyük işin önemiyle mukayese edildiğinde bireylerin bu büyük tablo içindeki gene gelip geçicilikleriyle tek tek bireylerin birbirleriyle olan (gönül) ilişkileri hayli önemsiz kalacaktır; işte bundan dolayıdır ki, Cupid, bunların tümünü hiç aldırmaksızın feda etmeye hazırdır. Onun bu gelip geçici işler karşısındaki durumu, ölümsüz bir varlığın bir ölümlü, onun dikkate aldıklarıyla, karşısındaki kişilerin önemli saydığı şeyler ise sonsuz olanın sonlu olan karşısındaki durumu gibidir. Bu yüzden, sadece bireysel mutluluklar ile mutsuzluklara ilişkin bütün her şeyden daha yük-

sek seviyedeki işleri idare etmekte olduğunun bilincinde olarak bu işleri yüce ve rahat bir soğukkanlılıkla, savaşın keşmekeşinin, iş hayatının kargaşasının ortasında ya da bir veba salgını sırasında yerine getirir hatta gerekirse onları, manastırların inziva yerlerine kadar takip eder.

Aşkın yoğunluğunun bireyselleşme ile birlikte arttığı anlaşılmış olmalı çünkü iki kişi öylesine fiziksel yapılara sahip olabilir ki, türün mümkün olan en iyi tipini yaratmak açısından birinin, diğeri için en özel ve mükemmel tamamlayıcı olduğunu ve bu yüzden de birbirleri için başka kimseye duyamayacakları kadar büyük arzu duyacaklarını göstermiştik. Bu durumda bile tutkulu bir aşk hasıl olur ve bu bireysel bir hedefe sadece ona yönelmiş olduğu için derhal daha yüce ve daha soylu bir görünüm kazanır ve böylece deyim yerindeyse türlerin *özel* buyruğu yerine getirilmiş olur. Diğer taraftan tek başına cinsel itki, iğrenç ve bayağı bir şeydir zira bireyselleşme olmaksızın önüne çıkan herkese yönelmiştir ve türü niteliği pek de fazla dikkate almaksızın sadece nicelik bakımından gözetmeye çalışır. Fakat bireyselleşme ve onunla beraber aşkın yoğunluğu, öyle yüksek bir dereceye ulaşır ki, şayet tatmin edilmezse, dünyadaki bütün güzel şeyler hatta hayatın kendisi bile anlamını yitirir. O halde, bu, başka her şeyin üzerine çıkan bir arzudur; bundan dolayı da hiç düşünmeksizin her türden fedakârlıkta bulunabilir ve şayet tatmini hiçbir şekilde mümkün görünmez ise deliliğe ve intihara bile yol açabilir. Böylesine tutkulu bir aşkın kökeninde, önceden ışık tuttuğumuz faktörlerin yanı sıra, daha önce karşılaşmadığımız ve bilincinde olunmayan

faktörler de yatar. İşte bu sebepten dolayı sadece beden yapılarının değil, erkeğin *istemi* ile kadının *zekâsının* da birbirleri için özellikle uygun olmaları gerektiğini kabul etmemiz gerekir. Bunun sonucu olarak da, son derece belirli ve özel bir varlık, sadece onlar tarafından yaratılabileceği ve kendi-içindeki-şeyin içsel tabiatına ait olduğu için bizim tarafımızdan bilinemeyecek sebeplerden dolayı var olmasını türün koruyucu ruhunun arzu ettiği bir varlık olarak dünyaya gelmiş olur.

Veya daha açık bir şekilde belirtecek olursak, yaşma istemi, burada, kendini, sadece bu anne ile baba tarafından dünyaya getirilebilecek gayet özel ve belirli bir bireyin varlığında kendi kendini nesnelleştirmek, somut bir biçimde ifade etmek arzusundadır. Bizatihi, iradenin bu metafiziksel arzusu, varlıklar dairesinin içinde bu ateşli arzuyla kıskıvrak yakalanmış olan gelecekteki ebeveynlerin yüreklerinin dışında bir başka eylem alanına sahip bulunmamaktadır. Dolayısıyla, onlar, şimdi zaten bütünüyle metafizik bir amaca sahip olan, bir başka deyişle, gerçekte var olan şeylerin dışında kalan bir şeyi arzuladıklarını zannetmektedirler. Diğer bir ifadeyle, ilk olarak burada mümkün hale gelen, gelecekte ki canlının varoluşuna nüfuz etmek için duyulan yoğun arzudur. Bu arzu, bütün varlıkların asıl kaynağından doğar ve kendisini fenomenler dünyasında, gelecekteki ebeveynlerin, onun birbirlerine karşı duydukları ve onun dışında kalan her şeyi önemsiz görmelerine yol açan ateşli ve coşkun tutku olarak ortaya koyar. Aslında, aşk, böylesine âşık bir adamın, her ne kadar, bu birliktelik, kendisini dünya üzerindeki bütün diğer birlik-

teliklerden daha fazla tatmin etmeyecek olan bir kadınla birlikte olmak uğruna, dünyadaki bütün güzel şeylerden vazgeçebilmesini sağlayacak eşi benzeri olmayan bir yanılsamadır. Yani burada asıl göz önünde bulundurulan şeyin sadece bu birlikteliğin kendisi olduğu, bütün diğer tutkular gibi, tatmine ulaştığı anda, tarafların büyük şaşkınlığı ve dehşeti ile birlikte ateşinin sönecek olmasından dahi anlaşılabilir. Bu tutku, aynı zamanda, kadının, (Hufeland'a göre on dokuz tane tesadüfi yaradılış kusurundan kaynaklanabilecek olan) kısırlığının ortaya çıkmasıyla da sönebilir zira tıpkı her gün ayaklar altında çiğnenen milyonlarca tohumun başına geldiği gibi aynı metafiziksel hayat ilkesinin gerçekleşmesine engel olunmuştur. Her şeye karşın bu tohumlarda da aynı metafiziksel hayat ilkesi, kendini gerçek kılmak için mücadele vermektedir ve bunun için de yaşama isteminin hizmetinde bir zaman, mekân ve madde sonsuzluğunun ve dolayısıyla da fırsatların ve olanakların hiçbir zaman bitip tükenmeyecek olması gerçeğinden başka bir teselli kaynağı yoktur.

Burada ortaya konan görüş, her ne kadar sadece kısa bir zaman için ve belli belirsiz bir biçimde olsa da, Theophratus Paracelsus'un da aklından geçmiş olsa gerektir. Ancak o bu konuyu tek başına ele almamıştır ve benim izlediğim düşünce yolu da ona bütünüyle yabancıdır fakat tamamıyla farklı bir bağlamda ve kendi her zamanki dağınık üslubuyla aşağıdaki ilginç sözleri kayda geçirmiştir: «*Hi sunt quos Deus Copulavit, ut eam quae fuit Uriae et David; quamvis ex diametro (sic enim sibihumana mens persuadebat) cum justoet legitimomatrimonio pugnaret*

hoc... sed propter Salomonem, QUİ ALIUNDE NASCİ NON POTUİT nisi ex Bathseba, conjucto David semine, quamvis meretrice, conjunxit eos Deus(De vita Longa I, 5)»(14)

Bütün çağların şairlerinin, sayısız biçimde ifade ettiği fakat yine de bitirip tüketemedikleri gibi aslında hakkını da veremedikleri bu aşk özlemi, *himeros*, belirli bir kadına sahip olmanın sonsuz bir mutluluk şayet ulaşılamazsa da tarifi imkânsız acılar vereceği fikriyle yakından ilişkili olan bu özlem; bu arzu ve aşk acısının malzemesini fani bir bireyin gereksinimlerinde bulması mümkün değildir, aksine burada kazansın ya da kaybetsin başka hiçbir şeyle ikame edilemeyecek amaçlarına ulaşmak için bir araç görmekte ve *bunun için* de böylesine derinden inleyip çırpınmakta olan türün ruhunun iç çekişlerinden başka bir şey değildir. Sonsuz bir hayata ve bundan dolayı da sonsuz bir arzu, tatmin ve acı yetisine sahip olan sadece türün kendisidir. Fakat burada, bunlar, ölümlü bir insanın daracık yüreğine hapsedilmişlerdir bundan dolayı da böyle bir yürek patlayacak gibi olup da dolup taştığı zaman sonsuz acısını veya sonsuz sevincini dile getirmenin bir yolunu bulamamasında şaşılacak hiçbir şey yoktur. O halde, bütün nitelikli aşk şiirlerinin malzemesini sağlayan şey de budur bundan dolayı da dünyevi olan her şeyi geride bırakıp aşkın metaforlara yükselmiştir. Petrarch'ın, kendisi-

(14) Tanrı, birleştirdi onları tıpkı, örneğin David ve karısı Uriah gibi; her ne kadar bu ilişki (En azından, erkeğin dimağı böyle olduğuna inandırdı kendini) *adil ve meşru bir* evliliğin tam zıddı olsa bile. Fakat Batsheba'dan ve David'in tohumundan başkasından *dünyaya gelemeyecek olan* Solomon'un hatırına, yaptıkları zina olsa bile, Tanrı bu ikisini birleştirdi.

ne konu edindiği şey budur, Saint Preux'lerin, Werther'lerin ve Jacobo Ortis'lerin başka türlü ne açıklanabilecek ne de anlaşılabilecek olan malzemesi budur. Sevilen kişiye karşı duyulan bu sonsuz hayranlık ve minnettarlık, hangi türden olursa olsun ondaki tinsel kusursuzluklara veya genel anlamda gerçek nitelik ve üstünlüklere dayandırılamaz zira bu amaçla, seven kimse çoğu kez sevdiği kadını yeterince tanımaz; Petrarch'ın içine düştüğü durum da böyledir. Sevilen kadının, *onun* açısından, onun amaçları açısından sahip olduğu değeri bir bakışta anlayabilecek olan sadece türün ruhudur. Zaten büyük tutkuların ilk bakışta ortaya çıkması da bir kuraldır.

«Who ever lov'd, that lov'd not at first sight?»(15)
Shakespeare, *As you like it, Act III, Scene V*

Mateo Aleman'ın iki yüz elli yıldır bilinen *Guzman de Alfarache* adlı romanındaki bir pasaj, bu bakımdan kayda değer niteliktedir: *«No es necesario, para que uno ame, que pase distancia de tiempo, que siga discurso, ni haga eleccion, sine que con aquella primera y sola Vista, concurran juntamente cierta correspondencia, olo que aca solemos vulgarmente decir, una CONFRONTACİON DE SANGRE, a que por particular influxo suelen mover las estrellas.*(16)

(15) Âşık dediğin ilk görüşte vurulmuştur her zaman,
William Shakespeare, Size Nasıl Geliyorsa, III. Perde, V. Sahne.

(16) Birini sevebilmek için, uzunca bir zamanın geçmesi, derin derin düşünüp bir seçim yapması gerekli değildir, ilk ve tek bir bakış, her iki taraftan da belli bir yakınlık ve uyuşmadır sadece gereken veya günlük hayatta dediğimiz gibi *kanın kaynaması* ve genellikle yıldızların özel bir etkisinin yol açtığı şeyin gerçekleşmesi yeterlidir.

Dolayısıyla, sevilen kişinin bir rekabet veya ölüm sonucu yitirilmesi, tutkulu bir âşık için, diğer bütün acıların ötesine geçen bir acıdır ve bunun nedeni de sadece aşkın bir tabiata sahip olması, onu bireysel olarak etkilemeyip *essentia aeterna*sı içinde, yani özel hizmetine ve istemine çağrıldığı türün hayatı üzerine saldırmasıdır. İşte bundan dolayıdır ki, kıskançlık bu derece korkunç ve acı verici, sevilen kişiden vazgeçmek de fedakârlıkların en büyüğüdür. Bir kahraman, aşkın dışında hangi nedenden dolayı olursa olsun duygularını belli ederek zayıflığını göstermekten utanır; bir tek aşk bunun dışındadır çünkü o zaman inleyip feryat eden türün kendisidir. Calderon'un *Büyük Zenobia* adlı eserinin birinci perdesinde, Zenobia ile Decius arasında geçen bir sahnede, Decius şöyle der:

«*Cielos, luego tu me quieres?*
Perdiera cien mil victorias,
Volviérame...»(17)

Burada, şimdiye dek, her türlü çıkarın üstünde tutulan onur, cinsel aşk yani türlerin çıkarı sahneye çıkıp da kendisine karşı belirgin bir üstünlüğe sahip olduğu fark edilir edilmez oyunun dışına itilmiştir. Zira cinsel aşkın, ne kadar önemli olurlarsa olsunlar, sadece tek tek bireylerin çıkarıyla kıyaslandığında ona karşı sınırsız bir üstünlüğe sahip olduğu ortadadır. Bundan dolayıdır ki, onur, vazife ve sadakat, aralarında ölüm tehdidinin de bulunduğu her türlü baştan çıkarıcı şeye direndikten sonra sadece buna cinsel

(17) «Tanrım, demek seviyorsun beni?
Binlerce zaferi feda edeceğim bunun için,
Döneceğim...»

aşka teslim bayrağını indirmişlerdir. Benzer şekilde, öze, hayatta da dürüstlük ve titizliğe, bu noktada, başka hiçbir konuda rastlanmadığı kadar ender rastlandığı bir gerçektir. Başka konular söz konusu olduğunda, dürüstlük ve adaletten sapmayan insanların, işin içine cinsel aşk girince, kimi zamanlar, bu duyguları bir kenara bırakabildiğine ve tutkulu aşk, yani türlerin çıkarı onları ele geçirdiği zaman zina suçunu pervasızca işleyebildiklerine tanık oluyoruz. Görünen odur ki, bu kişiler, sanki tek tek bireylerin çıkarlarının kendilerine ihsan edebileceğinden daha büyük bir hak ve salahiyetle hareket ettiklerine inanmaktadırlar ve bunun nedeni de türün çıkarına hizmet etmekte oluşlarıdır. Bu bağlamda, Chamfort'un yaptığı yorumlar dikkate değer: *«Quand une homme et une femme ont l'un pour l'autre passion violente, il me semble toujours que, quelque soient les obstacles qui les séparent, un mari, des parens etc, les deux amanssont l'un al'autre, DE PAR LA NATURE, qu'ils s'appartiennent DE DROİT DİVİN, malgré les lois et les conventions humaines.»*(18)

Her kim bu sözler karşısında, öfkelenip kızacak olursa, kendisine, Kurtarıcının, İncil'de, zina yüzünden infaz edilmek üzere olan kadına, aynı zamanda orada bulunan hiç kimsenin aynı suç karşısında masum olmadığını belirtmek suretiyle gösterdiği yakınlık hatırlatılmalıdır. Bu bakış açısına göre, *Decame-*

(18) Kadın ve erkek, birbirlerine karşı şiddetli bir tutku duydukları için bir araya geldikleri zaman, her zaman bana öyle gelmişlerdir, onları ayıracak engeller, bu, bir koca, ebeveynler gibi şeyler olabilir, ortaya çıktığında, insanların gelenekleri ve kanunları ne olsun, iki âşık, TABİAT VE İLAHİ KANUN gereği birbirlerine aittirler.

ron'un hayli önemli bir kısmının, sadece, türün koruyucu ruhunun, kendisi tarafından ayaklar altında çiğnenen bireylerin hakları ve çıkarlarıyla alay edip onları aşağılamasına ayrıldığı görülür. Ne zaman, birbirlerini tutkuyla seven iki aşığın birleşmesine, sosyal statü farklılıkları ve benzeri gerekçelerle karşı çıkıldığı zaman, türün ruhu tarafından rahatlıkla bir kenara bırakılır ve bir hiç muamelesi görürler. Türün ruhu, sayısız kuşağı ilgilendiren amaçlarını takip ederken insanların önem verdikleri yasaları ve ahlak ilkelerini, yerle bir eder.

Kökü aynı derecede derinde yatan sebeplerden dolayı tutkulu aşkın amaçlarına ulaşması söz konusu olduğunda insanlar, her türden tehlikeye, kendi istekleriyle, gözlerini kırpmadan atılırlar hatta başka türlü durumlarda korkaklıkla nitelenebilecek kişiler bile birden aslan yürekli kesilirler. Oyunlarda, romanlarda, kendi aşklarının yani türün çıkarının savaşını vererek sadece bireylerin mutluluğunu önemseyen büyüklerine karşı kazandıkları zaferlerin ilgi ve sempatiyle okunduğunu görürüz. Zira âşıkların gösterdikleri bütün çabalar, tıpkı türün bireyin çok daha önemli olması gibi, bize, çok önemli, yüce ve onlara karşı çıkan her şeyden haklı gelir. İşte bu yüzden de bütün komedilerde işlenen temel konu, kendi amaçları peşinde koşan ama bunu sahneye çıkarılan kişilerin şahsi çıkarlarının tam zıddına ve onların mutluluklarını tehdit etmek pahasına yapan türün koruyucu ruhudur. Türlerin koruyucu ruhlarının amaçlarına ulaşması ve bunu yaparken de şiirsel adaletle uyum içinde olması izleyiciyi tatmin eder zira o da, türlerin amaçlarının, tek tek bireylerin bütün çıkarlarından

önce geldiğini hissetmektedir. Bundan dolayı, perde kapandığında, zaferle taçlanmış âşıklardan gönül rahatlığıyla ayrılır izleyici zira onların kendi mutluluklarını kurdukları yanılsamasına o da kendini kaptırmıştır oysaki onlar, büyük inin iradesi ve basiretine karşı, türün yapmış olduğu seçim uğruna feda etmişlerdir. Tek tük rastlanan sıra dışı komedilerde de, bu konuyu tersine çevirme ve türün amaçları pahsına bireylerin mutluluğunu sağlama girişimleri görülür fakat burada da izleyici, türün ruhunun çektiği acıyı hisseder ve böylece bireylerin elde ettiği mutlulukla teselli bulup rahatlaması mümkün olmaz. Bu türün pek iyi bilinen örnekleri olarak aklıma iki küçük piyes gelmektedir, adları «*La Reine de seize ans*[19] ve *Le Mariage de Raison.*»[20]

Aşk konularını ele alan tragedyalarda, türün hedeflerinin gerçekleşmesine engel olunduğu için, bu hedeflerin oyuncakları olan âşıklar genellikle birlikte can verirler, örneğin, *Romeo ve Juliet, Tancred, Don Carlos, Wallenstein, The Bride of Messina*[21] ve daha pek çoklar...

Âşık bir insan, çoğu kez, komik ama kimi zaman da trajik olgular sunar her ikisinin nedeni de, türlerin ruhu tarafından ele geçirilmiş, onun tarafından kontrol edilmekte olması ve artık kendi kendine malik bulunmamasıdır. Bu yüzden, onun hareket tarzı artık sıradan bireylerinkiyle uyum içinde değildir. Aşkın daha yoğun evrelerinde, bir insanın düşüncelerine böyle şiirsel ve yüce bir dokunuş hatta aşkın

(19) On altı Yaşındaki Kraliçe.
(20) Mantık Evliliği.
(21) Messina'nın Gelini

ve gerçeküstü bir eğilim kazandıran ve böylece de kişinin gerçek maddi amacını yitirdiği izlenimini uyandıran şeyin temelinde yatan da işte budur. Bundan dolayıdır ki, âşık kişi, şimdi sadece tek tek bireyleri ilgilendiren şeylerden sonsuz derecede daha önemli olan türün ruhunun kendisine esinlediği ilhamla dopdoludur ve bu ruhun özel direktifleri altında uzunluğu belirsiz bir gelecek kuşağın bütün var oluşunu bu özel ve kesin biçimde belirlenmiş ve *kendisinden* alabileceği tek ve yegâne şey babalık ve sevdiği kadın da annelik olan tabiatla tesis etmeye çalışır. Aksi halde, bu kuşak, haddi zatında hiçbir zaman varlık düzeyine erişemeyecektir, oysaki yaşama isteminin nesnelleştirilmesi bu varlığı açıkça talep etmektedir. Böylesine sonsuz öneme sahip ilişkilerde rol oynadığı duygusu, aşığı dünyevi olan her şeyin hatta aslında kendi kendisinin bile üzerine yükseltir ve onun fazlasıyla fiziksel arzularına öylesine bir doğaüstülük elbisesi giydirir ki, aşk birdenbire en sıradan ve sıkıcı kişinin hayatında bile şiirsel ve büyüleyici bir hikaye görünümüne kavuşur ve kimi zaman da gülünç bir boyut kazanır. Türde kendisini nesne kılmış olan istemin bu buyruğu, âşık kişinin zihninde, bu kadınla birleşmekte sonsuz mutluluğu bulmuş olacağı fikrinin maskesi altında kendini ortaya koyar. Dolayısıyla, aşkın en yoğun derecelerinde, bu chimera öylesine parlak ve ışıltılı hale gelir ki, eğer elde edilemezse hayat bütün cazibesini yitirir ve öylesine dümdüz, neşesiz ve tatsız görünür ki, ona karşı duyulan tiksinti kimi zaman ölüm korkusuna karşı bile galip gelir ve âşık kişi yaşamına gönüllü olarak son verir. Böyle bir insa-

nın istemi, türlerin isteminin girdabına kapılmış veya türün istemi, bireyinkine karşı öylesine büyük bir üstünlük elde etmiştir ki şayet böylesi bir insan, ilkinin, yani türün iradesinin ilkinin yani türün iradesinin ortaya konuşunda etkili olamazsa, sonuncusunda olmayı küçümseyecek, dikkate almayacaktır. Burada, birey, belirli bir amaca yoğunlaşmış olan türlerin isteminin sonsuz arzusuna karşı durabilmek için fazla zayıf bir araç durumuna düşer. İşte o zaman, tek çıkar yolu intihardır hatta kimi zaman hayatlarını kurtarmak için tabiat duruma müdahale edip, bu umutsuz durumun bilinçliliğinin üzerine kendi şalını örterek, çıkar yol olarak çılgınlığa rıza göstermediği sürece iki sevgili birlikte intihar etme yolunu seçerler. Tek bir yıl bile geçmez ki yukarıda söylenmiş olanların doğruluğunu ispat eden bu türden çeşitli vakalar gerçekleşmiş olmasın.

Yine de, sık sık trajik bir sonuca yol açan sadece tatmin edilmemiş bir aşk değildir öyle ki, aşkta doyuma ulaşmış bir insanın da mutlu olmaktan çok mutsuzluğuna düşüşüne daha da sık rastlanır. Zira bahis konusu olan kimsenin kişisel mutluluğuyla o kadar çok çatışmayı gerekli kılar ki, sonunda bu kişinin mutluluğu yok olup gider çünkü talep ettiği şeyler, kişinin içinde bulunduğu diğer şartlarla öylesine uyumsuzdur ki sonunda, bunlar üzerine inşa edilmiş bütün hayat tasarılarını yerle bir eder. Aslında, aşk, çoğu kez sadece dışsal koşullarla değil, kişinin kendi bireyselliğiyle de çelişki içine düşer zira bu duygu cinsel ilişki olmasa bile, âşık için kötü, aşağılık hatta nefret uyandırıcı kimselere de yönelmiş olabilir. Fakat türlerin istemi, bireyinkine oranla

o kadar güçlüdür ki, âşık ona itici gelen bütün niteliklere gözlerini kapatır, kendini sevdiğinden uzaklaştırabilecek her türlü şeye göz yumar, her şeyi yanlış değerlendirir ve kendini tutkusunun hedefi olan nesneye sonsuza dek öylesine güçlü bağlarla bağlar ki, türün istemi tatmin olur olmaz ardında nefret edilen bir hayat arkadaşı bırakarak kayboluveren bu yanılsamayla gözleri hiçbir şeyi görmeyecektir. Son derece akıllı ve üstün niteliklere sahip erkeklerin nasıl olup da kendilerini şirret ve evlilik meraklısı ifritlere bağladıklarını sıklıkla görüp de onların neden böyle bir seçim yapmış olduklarını kavrayamayışımızın mümkün olabilecek tek açıklaması da burada gizlidir. İşte bu sebepten dolayı, eski insanlar, aşkı bir körlük olarak betimlemişlerdir. Aslında, âşık bir erkek de evleneceği kadının, kendisine sefil ve mutsuz bir yaşam vaadinde bulunan karakter ve mizaç kusurlarını fark edebilir ve acı bir şekilde hissedebilir ama yine de bunlar karşısında en hafif bir korku bile duymayacaktır:

I ask not, I care noıt,
If guilt's in thy heart;
I know that I love thee,
Whatever thou art.(22)

Zira nihayetinde, her ne kadar o kendini böyle olduğu yanılsamasına kaptırsa da, gerçekte peşinde olduğu şey *kendi* çıkarı değil henüz dünyaya gelme-

(22) Sormuyorum, aldırmıyorum/ Kalbinde kötülük varsa eğer/ Her ne olursan ol/ Seni sevdiğimi biliyorum.
Thomas Moore, *İrlanda Melodileri*.

miş olan üçüncü bir kişinin çıkarıdır. Fakat tutkulu aşka aynı zamanda böylesine yüce bir dokunuş kazandıran ve onu şiirin işlenmeye değer konusu haline getiren şey de her yerde büyük alameti olarak görülen bu *kendi* çıkarının peşinde koşmamadan başkası değildir. Son olarak, tutkulu bir aşkla sevdiği kişiye aynı zamanda nefretin en koyusunu da duyabilir. İşte bundan dolayıdır ki, Platon, aşkı, bir kurdun kuzuya karşı duyduğu sevgiye benzetmiştir (Phaidros 24 1 D). Dolayısıyla, eğer tutkulu bir âşık, tutkusunun nesnesi olan kişiden bütün çabalarına ve yalvarışlarına karşın hiçbir koşul altında hiçbir karşılık göremezse ortaya çıkan durum budur:

«I love and hate her.»(23)

Shakespeare, *Cymbeline,* III, 5

İşte sevilen kişiye karşı duyulan bu nefret iyice alevlenip öylesine ileri boyutlara varabilir ki, âşık, önce sevgilisini öldürür ve arkasından da intihar eder. Bu türden birkaç örneğe genellikle her yıl rastlanır; İngilizce ve Fransızca gazetelerde bulunabilirler Goethe'nin dizeleri, işte bu yüzden son derece yerindedir:

«Bei aller verschmahten Liebe, beim höllichen Elemente!

Ich wollt', ich wüsst' was arger's, das ich fluchen könnte!»(24)

Eğer bir âşık, sevdiğinin kendisine gösterdiği soğukluğunu zalimlik olarak nitelerse, ki onun kibrinden dolayı acı çekmekten zevk almaktadır, bunda en

(23) «Onu seviyor ve ondan nefret ediyorum.»

(24) «Reddedilmiş bütün aşklara! O cehennemi sıcağa!
Keşke daha kötüsünü bilseydim, o zaman ona yemin edebilirdim!»

ufak bir abartma yoktur. Zira, âşık, o anda, tıpkı böceklerin içgüdülerine benzer ve onu, kendi mantığının ileri sürdüğü bütün karşıt görüşlere rağmen, kayıtsız şartsız amacını takip edip başka her şeyi bir kenara bırakmaya zorlayan bir itkinin etkisi altında bulunmaktadır; vazgeçmesi mümkün değildir bundan. Tarih, tatmin edilmemiş olan ateşli aşkını, tıpkı demirden bir köstek gibi, kurşun bir halka gibi bütün hayatı boyunca sürüklemek ve ıstırabını ıssız ormanlarda derin iç çekişleriyle dışarı vurmak zorunda kalmış bir değil birçok Petrarch ile doludur. Ancak, sadece bir Petrarch, aynı zamanda, şiir yeteneği de bahşedilmiş olan sadece bir Petrarch bulunmaktadır. Öyle ki, Goethe'nin şu anlamlı dizeleri onun için de geçerlidir.

«Und wenn der Mensch in seiner Quaal verstummt,
Gab mir ein Gott, zu sagen, wie ich liede.»(25)

Aslında, türün koruyucu ruhu, genellikle bireylerin koruyucu ruhlarıyla savaş halindedir, onların düşmanı ve takipçisidir, kendi amaçlarına ulaşabilmek için onların şahsi mutluluklarını hiç acımadan yok etmeye hazırdır her zaman. Gerçekten de bütün ulusların refahları, onun kaprislerinin yolunda kurban edilmiştir kimi zaman. Shakespeare, bunun bir örneğini, *IV. Henry* adlı eserinin III. bölümünün dördüncü perdesinde 2. ve 3. sahnelerinde vermektedir. Bunların tamamı, gerçek doğamızın kökeni onun içinde yattığı için, türün, üzerimizde bireyin kendisininkinden daha

(25) Ve ıstırabı içinde dilsizleştiğinde insan
Bir Tanrı kederimi dile getirme gücü verdi bana.

yakın ve daha öncelikli bir hakkı olduğu gerçeğine dayanır. Bu duygudan hareketle, türün ruhunu, bütün çocuksu görünüşüne rağmen, zalim, kötücül ve bundan dolayı da kötü şöhretli bir tanrı, kaprisli, zorba bir iblis ama yine de tanrıların ve insanların efendisi olan Cupid'in varlığında kişiselleştirmişlerdir:

«Tu, deorum hominumque tyranne, Amor!»(26)

Ölümcül ve hedefini tam anlamıyla bulan vuruşlar, körlük ve kanatlar Eros'un ayırıcı nitelikleridir. Bu sonuncusu kararsızlığı ve hercailiği işaret eder ve bu da, kural olarak, sadece aşkta tatmin olmanın sonucu olarak ortaya çıkan yanılsamayla birlikte kendini gösterir.

Dolayısıyla, tutku, aslında sadece tür için değerli olan bir şeyin, bireye, onun için değerli olarak sunulmasıyla oluşan bir yanılsamaya dayandığı için, türün amacına ulaşmasında sonra yanılsama, zorunlu olarak ortadan kalkacaktır. Bireyi ele geçirmiş olan türün ruhu, onu, tekrar serbest bırakır. Bu ruh tarafından terk edilen birey, tekrar kendi asıl sığlığına ve yoksulluğuna geri döner ve böylesine yüce ve kahramanca ve sonsuz bir çabanın sonucunda, kendisine başka herhangi bir cinsel tatmin duygusunun da verebileceği zevkten başka hiçbir şeyin kalmadığını büyük bir şaşkınlıkla görür. Beklentisinin aksine, hiç de önceki halinden daha mutlu değildir; türün istemi tarafından oyuna getirilmiş olduğunu anlar. Bundan dolayıdır ki, kural olarak, mutlu

(26) Sen tanrıların ve insanların efendisi, Eros!

kılınmış olan bir Theseus, Ariadne'sini yüzüstü bırakacaktır. Eğer Petrarch'ın tutkusu doyuma ulaşmış olsaydı, tıpkı yumurtalarını bırakmış olan kuşun ötüşünün kesilmesi gibi şarkısı o anda susacaktı.

Yeri gelmişken, bu bahiste, şu da belirtilebilir ki, benim aşk metafiziğim, bu tutkunun tuzağına düşmüş insanlara ne kadar hoşnutsuzluk verirse versin, benim açıklamış olduğum gerçek, her ne kadar genel olarak akılcı ve makul yaklaşımlarla karşısına çıkılabilecek olsa da, bu tutkusunu yenmek zorunda olan insanların işine, başka her şeyden daha çok yarayacaktır. Fakat eski zamanların bir komedya şairi*nin şu sözlerinin* sonsuza dek geçerliliğini koruyacağına hiç şüphe yoktur: «*Quae res in seneque consilium, enque modumhabet ulum, eamconsilioregere non potes.*»(27)

Aşk evlilikleri, kişilerin değil türün çıkarına olmak üzere yapılır. Ancak ilgili tarafların kendi mutluluklarına katkıda bulunduklarını düşündükleri doğrudur fakat güttükleri asıl amaç aslında, kendileri için yabancı olan, sadece onlar tarafından dünyaya getirilmesi mümkün olan bir başka bireyi dünyaya getirmektir. Bu amaçla bir araya getirilmiş olan kadınla erkeğin, buna göre, söz konusu birlikteliklerini mümkün olduğu ölçüde devam ettirmeleri gerekir. Buna rağmen, tutkulu aşkın özünü oluşturan içgüdüsel bir yanılsama tarafından bir araya getirilmiş olan bu iki insan, çok sıklıkla, başka bakımlardan birbirlerinden tamamıyla ayrı düşeceklerdir. Bu gerçek, tıpkı olma-

(27) Kendisine ne mantık ne de itidal ihsan edilmiş olan bir insanı mantıkla yönetemezsin.

sı gerektiği gibi, yanılsama ortadan kalktığı zaman gün ışığına çıkar. Bundan dolayıdır ki, aşk esasına dayanan evliliklerin kural olarak mutsuzluğa mahkûm oldukları kanıtlanmıştır zira birbirine âşık olan bu iki insan aracılığıyla dikkate alınan, üzerine titrenilen asıl şey, mevcut kuşağın zararına dünyaya gelecek olan sonraki kuşaktır. *Quien se casa por amores, ha de vivir con dolores.*(28) der bir İspanyol atasözü. Evlenecek çiftin rahat bir hayat sürmesini her şeyin önünde ve genel de ebeveynlerin yaptığı seçimler doğrultusunda gerçekleştirilen evliliklerde ise durum bunun tam tersidir. Burada hakim olan görüş ve düşünceler, hangi türden olurlarsa olsunlar, her koşul altında gerçektirler ve kendiliklerinden ortadan kalkmaları da mümkün değildir. Onlar vasıtasıyla şimdi kuşağın mutluluğu temin edilmiştir fakat bu elbette gelecek kuşağın zararına olacak şekilde yapılmıştır, bu doğrudur ve fakat sonucu ancak zaman içinde anlaşılabilecektir. Evliliğinde karşıcinse duyduğu eğilimin tatmin edilmesinden ziyade parayı önemseyen bir erkek, türün çıkarından çok, kendi bireysel çıkarı için yaşayacaktır; doğru olanın tam zıddı bir durumdur bu ve bundan dolayı da tabiat kanunlarına aykırı görünmekte ve belli bir küçümseme duygusu uyandırmaktadır. Zengin üstelik yaşlı da olmayan bir erkekle evlenmeyi, ebeveynlerinin isteğine rağmen geri çeviren ve uygun koşullara ilişkin bütün görüşleri bir kenara bırakarak kendi içgüdüsel eğilimlerinin peşinden giden bir genç kız ise kendi bireysel rahatlığını, türünkine feda etmiş olur. Fakat

(28) Her kim aşk için evlenirse, yaşamını mutsuzluk içinde geçirir.

yaptığı bu seçimden dolayı onu kınamak doğru bir hareket tarzı olmayacaktır zira o, daha önemli olan şeyi seçmiş ve tabiatın (daha doğru bir ifadeyle türün) ruhuna uygun şekilde davranmıştır oysaki ebeveynleri, ondan bireysel çıkarcılığın ruhuna uygun davranmasını istemişlerdir. Bütün bunların sonucu olarak da, bir evlilik yaparken ya bireyin ya da türün çıkarının zarar gördüğünü söylemek mümkündür. Gerçekten de çoğu kez böyle olmaktadır zira rahat bir yaşamla tutkulu aşk, çok nadir olarak talihin bir lütfu sonucu bir arada bulunabilmektedirler. Çoğu insanın fiziksel, ahlaki veya zihinsel durumundaki kusur ve noksanlık, bir ölçüde evliliklerin genellikle sadece bireysel seçim eğilimler sonucu değil çoğunlukla her türden dışsal görüşler ve tesadüfi şartlara bağlı olarak yapılmasıdır. Fakat eğilim, bir yere kadar maddi rahatlıkla birlikte dikkate alınacak olursa, bu, deyim yerindeyse, türün koruyucu ruhunun bir uzlaşmaya varmış olması anlamına gelecektir. Mutlu evliliklerin çok nadir görüldüğü bilinen bir şeydir ve bunun nedeni de, sadece, evliliğin esasında, temel gayenin şimdiki değil gelecek kuşakta yatmasıdır. Yine de hassas ve sevgi dolu tabiatları teselli etmek adına, tutku dolu cinsel aşkın, kimi zaman, tamamıyla farklı bir kökene sahip bir duyguyla yani karakterlerin tam anlamıyla uyum sağlamış olmasına dayanan gerçek dostlukla bağdaştırmaktadır. Ne var ki, sözünü ettiğim bu duygu, büyük ölçüde ancak gerçek cinsel aşk, tatmin edilip de ateşi söndürüldüğü zaman ortaya çıkabilmektedir. O halde, sözünü ettiğim bu dostluk, kaynağını çoğu kez, iki bireyin, dünyaya getirilecek çocuk bakımından birbirlerini ta-

mamlayan ve örtüşen fiziksel, ahlaki ve zihinsel niteliklerinin, ki cinsel aşk da zaten buradan doğmaktadır, aynı zamanda bu bireylerin kendileri söz konusu olduğunda da, birbirleri karşısında tamamlayıcı bir tarzda, birbirine zıt kişilik ve zihin üstünlükleri olarak yer almasından dolayısıyla bir kişilik uyumunun temelini oluşturmasından almaktadır.

Burada ele alınmış olan aşkın bütün metafiziği, genel anlamıyla, benim kendi, metafiziğimle yakın bir ilişki içindedir ve onun, bu konuya tuttuğu ışık aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Bir insanın itkilerinin tatmin olması için yaptığı ve tutkulu aşka kadar yükselen sayısız derecede olabilen özenli seçimlerinin, insanın gelecek kuşağın kişiliğinin oluşturulmasına karşı duyduğu son derece ciddi ilgiye dayandığını daha önce görmüştük. Buna göre bu fevkalade kayda değer ilgi, önceki bölümlerde ortaya konulan iki gerçeği onaylar niteliktedir: Bu gerçeklerden ilki, bir sonraki kuşakta yaşamaya devam edecek olan insanın gerçek özünün, tabiatının ortadan kaldırılmayacak olmasıdır. Zira böylesine canlı ve arzulu olan ve düşünce ve niyetlerden değil, gerçek tabiatımızın içsel itkileri ve arzularından kaynaklanan bu ilgi, eğer insan, tam anlamıyla ölümlü bir varlık olup sadece zaman içinde, ondan gerçekten ve tamamıyla farklı olan bir soy tarafından takip ediliyor olsaydı, böylesine kalıcı ve silinemeyecek bir biçimde ortaya konamayacak ve insanın kendisi üzerinde de bu kadar büyük bir güce sahip olamayacaktı. İkincisi ise; insanın gerçek doğasının bireyden ziyade türde saklı olduğudur. Zira türün bu özel yaradılışına karşı duyulan ve gelip geçici eğilimlerden

en derin tutkulara kadar bütün aşk ilişkilerinin kökünü oluşturan bu ilgi, başarısı veya başarısızlığı kendisini en derin ve ciddi biçimde etkileyecek olan tüm insanlar için gerçekten önem sahibi bir konudur ve bundan dolayı da hayli yerinde bir yaklaşımla, *gönül ilişkisi (die Herzensangelegenheit)* adını almıştır. Üstelik bu ilgi, kendini en güçlü ve kararlı bir biçimde ortaya koyduğunda, doğrudan insanın kişiliğiyle ilişkili olan her şey, bir kenara bırakılır ve kaçınılmaz olarak ona feda edilir. Dolayısıyla, bu şekilde, insan, türün kendisine bireyden daha yakın olduğunu ve birincide ikinciye oranla çok daha doğrudan yaşadığını göstermiş olur. O halde, neden âşık bir insan, seçtiği kişinin her bakışına ve dönüşüne kendisini böylesine kayıtsız şartsız adar ve onun için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır? Çünkü onu arzulayan kendisinin içindeki *ölümsüz yan*dır; geri kalan her şeyi arzulayansa daima ve sadece onun ölümlü tarafıdır. Bu belirli bir kadına yönelmiş olan bu şiddetli hatta ateşli arzu, bundan dolayıdır ki, gerçek doğamızın özünün ortadan kaldırılamazlığının ve onun türde devamlılığının doğrudan bir teminatıdır. Fakat bu devam eden varlığı, önemsiz ve yetersiz bir şey olarak görmek ise türün sürekliliğini düşünürken bu kavramdan sadece kendimize benzeyen fakat hiçbir surette eşimiz olmayan gelecekteki varlıkları anlıyor olmamızın neden olduğu bir yanılgıdır. Ve bu da, yine dışarıya yönelmiş olan bilgiden yola çıkarak türün sadece kendi algımızla kavradığımız içsel tabiatını değil de dışsal biçimini dikkate alıyor olmamızdan kaynaklanmaktadır. Fakat bir öz olarak kendi bilincimizin temelini oluşturan hatta bunu bilincin kendisin-

den daha dolaysız bir biçimde yapan da bu içsel tabiattan başkası değildir ve kendinde şey olarak *principium individuationis*[29]ten ister aynı isterse de farklı zamanlarda var olsunlar, gerçekten de bütün bireylerde tek ve aynıdır. O halde, bu, bir yaşama istemidir ve dolayısıyla da hayatı ve sürekliliği böylesine ateşli ve ısrarcı bir biçimde arzulayan şey de tam olarak budur. Dolayısıyla da, ölüme karşı bağışıklık kazanmıştır ve onun tarafından etkilenmesi mümkün değildir. Fakat aynı zamanda, şimdi olduğundan daha iyi bir duruma veya koşullara kavuşamayacak olması da bir gerçektir ve dolayısıyla da hayatın olduğu her yerde bireylerin acı çekmeleri ve ölmeleri de kaçınılmazdır. Onu bundan kurtarmak için yapılabilecek tek şey sadece yaşam isteminin *inkârı*dır, bu yolla birey türün gövdesinden koparabilecek ve onun içinde var olmaktan vazgeçebilecektir.

Bundan sonra neler olacağıyla ilgili bir fikre sahip değiliz; aslında böyle bir fikre sahip olabilmek için gerekli verilerden yoksunuz. Onu, sadece yaşama veya yaşamama iradesi olarak özgür bırakılan bir şey diye tarif edebiliriz. Budizm, bu ikinci durumu *Nirvana* sözcüğü ile ifade etmiştir. Bu haliyle ise her türden insani bilgi için ebediyen erişilmez kalacak bir konudur.

Eğer bu son bakış açısından hareketle şu anda hayatın keşmekeşi ve koşuşturmalarını düşünecek olursak onun yükümlülükleri ve sıkıntılarıyla ilgili olan herkesin sonsuz gereksinimlerini tatmin etmek ve çeşitli biçimlerde karşılarına çıkan acılarını def et-

(29) Bireyselleşme ilkesi.

mek için bütün gücünü kullandığını ama yine de bu acılarla dolu var oluşu kısa bir zaman aralığı için muhafaza etmek dışında bir şey ümit etme cesaretini kendilerinde bulamadıklarını görürüz. Buna rağmen, bütün bu karmaşanın ortasında, iki aşığın bakışlarının arzuyla buluştuklarına tanık oluruz. Ama neden böylesine gizli, endişeli ve kaçamaklı bir biçimdedir bu bakışlar? Çünkü bu iki âşık, aksi halde derhal sona erecek olan bütün sıkıntı ve uğraşıları devam ettirmek için gizli gizli mücadele eden iki haindirler. Onların baltalamaya çalıştıkları böylesi bir sondur işte, tabii onlara benzeyen başkaları tarafından daha önce baltalanmadıysa.

SCHOPENHAUER

orta YAYINLARI

CİNSEL AŞKIN METAFİZİĞİ

DÜNYA KLASİKLERİ

"Evet zeki adamlar, çok okumuşlar, fazla bilgililer,
Kim bilirdi, kimin aklına gelirdi,
Nasıl, ne zaman ve nerede herşeyin bir eşi olacağını?
Neden âşık olduklarını ve öpüştüklerini?
Evet mağrur bilgeler, söyleyin bana, neden?
Hem ne oldu bana o zaman?
Bulun ve söyleyin bana, nerede, nasıl, ne zaman?
Ve neden benim başıma geldi bu?"

Bürger

9 789753 853828

CINSEL ASKIN METAFIZIG
9 789753 853828
Damga
FIYAT: 5,00
0 212 519 01 77 www.damgada.com